

мр *Милена ЂОРЂЕВИЋ*

асистент Правног факултета Универзитета у Београду

Марко ЈОВАНОВИЋ, LL.M.

асистент Правног факултета Универзитета у Београду

НЕКИ ИНСТИТУТИ ЦАРИНСКОГ ПРАВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У СВЕТЛУ ПРАКСЕ ЕВРОПског СУДА ПРАВДЕ И ТЕЛА ЗА РЕШАВАЊЕ СПОРОВА СВЕТСКЕ ТРГОВИНСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Резиме

Уједначавање прописа царинског права од кључног је значаја за развој међународне трговине. У овом раду аутори проучавају прописе у вези са сврставањем, одређивањем царинске вредности и порекла робе који су донети у оквиру Европске уније и Светске трговинске организације, као и праксу Европског суда правде и Тела за решавање спорова СТО у вези са тумачењем и применом тих прописа. Испитивање ових прописа од великог је значаја за Републику Србију чије је царинско право у великој мери хармонизовано са правом Европске уније и Светске трговинске организације, чиме је учињен значајан корак ка приступању овим међународним организацијама.

Кључне речи: *међународна трговина, царине, сврставање, одређивање вредности робе, одређивање порекла робе, Европска унија, Европски суд правде, Светска трговинска организација, Тело за решавање спорова СТО.*

1. УВОД

Појам царина у савременом смислу речи обухвата „*дажбине које се у виду новчаног износа и то, пре свега, у домаћој валути*

наплаћују на робу по унапред утврђеним критеријумима и по прописаним царинским стопама у царинској тарифи, најчешће од стране државе увознице“.¹ Сврха увођења царина може бити заштита домаће производње или постизање фискалних, политичких, социјалних и других циљева.² Управо због своје подобности да остварују одређене економске циљеве царине су одувек сматране једним од најважнијих инструмената трговинске политике.³ У периоду привредног и правног партикуларизма који је трајао скоро до половине XX века државе су високим царинским стопама штитиле домаћу производњу одређених производа и истовремено убирале буџетске приходе. Међутим, после Другог светског рата и закључивања Општег споразума о царинама и трговини (у даљем тексту: ГАТТ)⁴ државе чланице почеле су да чине велике напоре ка глобалном снижењу царинских стопа на увоз појединих производа и ка уједначавању правила која се тичу царинског права (сврставање робе, утврђивање порекла робе и њене вредности) у складу са принципима мултилате-

- 1 Миодраг Станковић, *Основни институти у царинском праву СФРЈ*, магистарска теза, Београд 1975, 1.
- 2 *Ibid.* Више о појму и врстама царина вид.: Јовица Чукаловић, „Појам и врсте царина“, *Право – теорија и пракса* 12/2004, 26–46; Владимир Стојиљковић, *Међународно привредно право*, ИП Јустинијан, Београд 2003, 95–100; Драган Јеринић, *Модернизација царинске службе Србије*, Београд 2007, 13–19.
- 3 Joseph Stiglitz, Andrew Charlton, *Fair Trade for All – How Trade Can Promote Development*, Oxford University Press 2005, 12–13; Timothy John Lyons, *EC customs law*, Oxford University Press 2001, 2; Edwin A. Vermulst, „Chapter 1: EC Customs Classification Rules: Should Ice-Cream Melt?“ у: Edwin A. Vermulst, Folkert Graafsma (eds.), *Customs and trade laws as tools of protection: selected essays*, Cameron May, 2005, 13; John Jackson, William Davey, Alan Sykes, *Legal Problems of International Economic Relations – Cases, Materials and Text*, West Group 2000³, 373; Драган Јеринић, *Модернизација царинске службе Србије*, Београд 2007, 14–15, 19–23.
- 4 На Конференцији УН у Женеви 1947. године, као резултат (неуспелих) напора на стварању Међународне трговинске организације, сачињен је текст Општег споразума о царинама и трговини (енгл. *General Agreement on Tariffs and Trade*) који су у потписали представници 23 земље. Овај споразум и данас представља основу мултилатерног уређења међународне трговине као саставни део споразума Светске трговинске организације (СТО). СФРЈ је ратификовала текст ГАТТ-а 26. јула 1966. године (*Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 12/66), али, како се СР Југославија није сматрала сукцесором СФРЈ, за разлику од других потписница ГАТТ-а, она није аутоматски постала чланица СТО по њеном оснивању 1995. године. Данас се Република Србија налази у поступку приступања овој међународној организацији. Све државе чланице Европске уније, укључујући и Европску унију, чланице су Светске трговинске организације. Списак држава чланица (њих 153) Светске трговинске организације (енгл. *World Trade Organization*) доступан је на: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm, 23. август 2011. године.

рализма, недискриминације и транспарентности, а на основама економске теорије компаративних предности.⁵ Како су временом царине губиле на значају као протекционистичка мера заштите домаћег тржишта,⁶ тако су друге нецаринске мере заштите преузеле примат у том смислу.⁷ То, међутим, још увек не значи да у области царинског права нема места за даљи напредак ка уједначенијој, праведнијој и усаглашеној примени царинских института у складу са начелима која чине основу права Светске трговинске организације и Светске царинске организације.⁸

- 5 Nicholas Perdikis, Robert Read, „The Political Economy of Protection and the Regulation of International Trade: Recent Trade Disputes between the EU and the United States“, у: Nicholas Perdikis, Robert Read (eds.), *The WTO and the Regulation of International Trade – Recent Trade Disputes between the European Union and the United States*, Edward Elgar in association with the International Economics Study Groups, Cheltenham 2005, 8–10; Jagdish Bhagwati, *Protectionism*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts/London, England 1988, 1; J. Stiglitz, A. Charlton, 41. О теорији компаративних предности вид.: N. Gregory Mankiw, *Principles of Economics*, Thomson South-Western, 2003³, 50–57; Catherine Barnard, *The Substantive Law of the EU – The Four Freedoms*, Oxford University Press 2010³, 4–6; John Jackson, *The World Trading System – Law and Policy of International Economic Relations*, MIT Press 2002², 14–21.
- 6 ГАТТ није аутоматски елиминисао царине. До смањења царина, односно елиминације појединих царина, дошло се постепено – кроз осам рунди преговора. Токио рунда (1973–1979) је довела до значајног смањења царинских стопа на око 60.000 производа у индустријски развијеним земљама за 39% у просеку, чиме су царине унутар Европске економске заједнице на индустријску робу пале на 8% у просеку, а укупна вредност царинских концесија постингуитих током ове рунде преговора износила је око 40 милијарди америчких долара. Са значајним смањењем царина (око 40%) наставило се током Уругвајске рунде преговора (1986–1994) након које су царине унутар ЕЕЗ смањене на 4%. Данас, просечна царина на увоз индустријских производа у ЕУ износи 3,9% а на увоз пољопривредних производа 13,5%, при чему се чак 30% производа налази на *duty-free* режиму (вид.: <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFView.aspx?Language=E&Country=E27>, 29. август 2011. године). Више о резултатима ових рунди вид.: Raj Bhala, *Modern GATT Law – A Treatise on the General Agreement on Tariffs and Trade*, Sweet & Maxwell, London 2005, 228–279; J. Jackson, 73–78, 142–146; Сања Јелисавца, „Преговори о тржишном приступу у оквиру Светске трговинске организације“, *Међународни проблеми* 61(3)/2009, 319–331.
- 7 Richard Baldwin, Charles Wyplosz, *The Economics of European Integration*, McGraw-Hill Higher Education, London 2009³, 457; J. Bhagwati, 43.
- 8 Светску царинску организацију (енгл. *World Customs Organization*) је 1952. године основало 17 европских земаља, а данас представља глобалну међународну организацију у коју је учлањено 176 земаља, различитих социјално-економских нивоа са свих континената света. Основна област деловања ове организације тиче се стварања глобалних стандарда царинског права, упрошћавања и хармонизације царинских поступака и унапређења рада царинских служби. Вид.: <http://www.wcoomd.org/home.htm>, 27. август 2011. године.

Упоредо са напорима ка глобалном уједначавању царинског права кроз ГАТТ и СТО, настојало се да се царинска либерализација постигне и на регионалном плану.⁹ Значај царинских унија за уклањање препрека слободној трговини препознале су и државе потписнице ГАТТ-а,¹⁰ па су тако предвиделе њихово постојање као један од ретких изузетака од основног начела овог споразума – начела забране дискриминације тј. начела највећег повлашћења. Сам ГАТТ у члану XXIV став 4. предвиђа:

„Стране уговорнице признају да је пожељно повећати слободну трговину на тај начин што ће се, путем добровољно закључених споразума, развијати ужа интеграција привреда оних земаља које учествују у тим споразумима, Оне исто тако признају да оснивање неке царинске уније или зоне слободне трговине, треба да има за циљ да олакша трговину земаља учесница, а не да поставља препреке трговини између ових земаља и осталих страна уговорница.“

Несумњиво највише успеха постигнуто је у оквиру Европске уније, која је данас и сама чланица Светске трговинске организације.¹¹

9 Нпр. у Африци је 1966. године Бразавилским уговором успостављена Централноафричка царинска унија између Габона, Камеруна, Конга, Централноафричке Републике и Чада која је у међувремену проширила број држава чланица и претворила се 1999. године у Централноафричку економску и монетарну унију (вид.: <http://www.cemac.int/institutionsCEMAC.htm>, 30. август 2011. године); у Јужној Америци је Уговором из Картагине 1966. године успостављена царинска унија између држава чланица Андске заједнице (вид.: <http://www.comunidadandina.org/endex.htm>, 30. август 2011. године).

10 Члан XXIV ГАТТ-а дефинише царинску унију на следећи начин:

„8. У сврху примене овог Споразума

(а) под царинском унијом се подразумева замена двеју или више царинских територија једном јединственом царинском територијом, када та замена има за последицу

(i) да се царине и друга трговинска ограничења (са изузетком, уколико буде потребно, ограничења која су дозвољена члановима XI, XII, XIII, XIV и XX), укидају за највећи део трговинске размене између територија које сачињавају унију, или бар за највећи део размене производа пореклом са тих територија,

(ii) и да, са резервом одредби става 9, царине и други прописи које свака поједина чланица уније примењује на трговину са земљама ван уније, буду идентични.“

Више о појму царинске уније у смислу правила СТО вид.: *Understanding on the Interpretation of Article XXIV of GATT 1994*, доступан на: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/10-24_e.htm, 25. август 2011. године; Mitsuo Matshusita, Thomas Schoenbaum, Petros Mavroidis, *The World Trade Organization – Law, Practice and Policy*, Oxford University Press 2006², 547–578; R. Bhala, 571–572.

11 У складу са одлуком Европског суда правде у случају *Italian Finance Administration v SPI and SAMI* (Cases C-267-269/81, [1983] ECR 801) од 16.

Царинска унија представља један од носећих стубова европске економске интеграције.¹² Члан 28 Уговора о функционисању Европске уније (у даљем тексту: Уговор ЕУ)¹³ (некадашњи члан 23 став 1 Уговора о оснивању Европске заједнице, у даљем тексту: Уговор ЕЗ)¹⁴ предвиђа:

„Унија се заснива на царинској унији која се односи на сву робну размену и обухвата забрану царина на увоз и извоз између држава чланица и свих дажбина које имају исто дејство, као и увођење заједничке царинске тарифе у њиховим односима са трећим земљама.“

Слободна трговина унутар граница Европске уније и уједначена царинска политика ка трећим земљама су основна обележја европске царинске уније.¹⁵ Постојање царинске уније допринело је не само

марта 1983. године, Европска заједница се сматра сукцесором права и обавеза држава чланица према ГАТТ-у и Међународној царинској конвенцији. Такође, Европски суд правде је закључио да је, због искључиве надлежности на пољу трговинске политике (која је била предвиђена тадашњим члановима 113. односно 133. Уговора ЕЗ), Европска заједница (а не њене државе чланице) надлежна да потписује међународне уговоре у области трговине, па тако и Споразум о оснивању Светске трговинске организације (*Opinion 1/94, Competence of the Community to conclude international agreements concerning services and the protection of intellectual property* [1994] ECR I–5267, I–5395). О дејству норми СТО система у правном поретку Европске уније, вид.: М. Matshusita, Т. Schoenbaum, Р. Mavroidis, 95–99; Erika Szyszczak, Adam Cygan, *Understanding EU Law*, Sweet & Maxwell 2008², 317–330; Предраг Цветковић, *Увод у право Светске трговинске организације*, Ниш 2010, 85–94; Маја Лукић, „Мешовити споразуми и развој спољних односа Европске уније – да ли оруђе раста може прерасти само себе?“, *Право и привреда* 4–6/2011, 527–530; Case C–149/96 *Portuguese Republic v Council of the European Union* [1999] ECR I–8395; Case C–307/99 *OGT Fruchthandelsgesellschaft mbH v. Hauptzollamt Hamburg-St. Annen* [2001] ECR I–3159.

- 12 Kaniel Mortemlans, „The Functioning of the Internal Market: The Freedoms“, у: P. J. G. Kapteyn et al. (eds.), *The Law of the European Union and the European Communities: with reference to changes to be made by the Lisbon Treaty*, Kluwer Law International 2008, 601–602; Louis Dubouis, Claude Blumann, *Droit materiel de l’Union européenne*, Montchrestien, Paris 2004³, 199–200; Andrew Harrison, Ertuğrul Dalkiran, Ena Elsey, *International Business, Global Competition from a European Perspective*, Oxford University Press 2000, 5.
- 13 Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal of the European Union*, C–83, 30. март 2010. године.
- 14 Treaty Establishing the European Community, *Official Journal of the European Communities*, C–80, 10. март 2001. године.
- 15 C. Barnard, 36–37; John Usher, „Consequences of the Customs Union“, у: Nicholas Emiliou, David O’Keeffe (eds.), *The European Union and World Trade Law – After the GATT Uruguay Round*, United Kingdom Association for European Law, University Association for Contemporary European Studies, John Wiley & Sons Inc. 1996,

повећању привредног раста у оквиру Европске уније¹⁶ већ је учинило економије држава чланица ЕУ међусобно зависним, чиме је створена основа за економску и монетарну унију.¹⁷

Члан 28 став 2 Уговора ЕУ предвиђа да ће се на робу пореклом из трећих земаља која се налази у слободном промету¹⁸ у земљама чланицама примењивати правила о слободној трговини робом.¹⁹ Управо из овог разлога, ради правилног функционисања унутрашњег тржишта ЕУ и ненарушавања услова конкуренције на том тржишту, успостављање заједничке царинске тарифе наметнуло се као императив за постизање наведених циљева.²⁰ Да

105; A. Harrison, E. Dalkiran, E. Elsey, 6: Радован Вукадиновић, *Право Европске уније*, Крагујевац 2006, 210.

16 Европско тржиште са преко 500 милиона потрошача изузетно је значајни учесник на светском тржишту. Према подацима за 2009. годину, Европска унија је учествовала са 16,18% у вредности укупног светског извоза робе (у вредности од 1.530.288 милиона америчких долара), а са 17,41% у вредности укупног светског увоза робе (у вредности од 1.681.118 милиона америчких долара). Вид.: <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=E27>, 24. август 2011. године. Царинска администрација Европске уније сваке године обради преко 100 милиона царинских декларација које се односе на преко две милијарде тона робе („Customs – Handling one fifth of world trade“, доступно на: http://europa.eu/pol/cust/index_en.htm, 23. август 2011. године). Такође, царински приход још увек чини значајан удео у буџету Европске уније. Наиме, процене су да годишњи приходи буџету ЕУ од намиренних царинских дугова износе преко 15 милијарди евра, односно 13,2%. Вид.: „Strategy for the evolution of the Customs Union“, доступно на: http://europa.eu/legislation_summaries/customs/111052_en.htm, 23. август 2011. године.

17 K. Mortemlans, 602.

18 Члан 29 Уговора ЕУ (бивши члан 24 Уговора ЕЗ) предвиђа да ће се робом у слободном промету у земљи чланици сматрати роба која је увезена у складу са прописима и за коју су плаћене царине и друге дажбине са истим дејством у одређеној држави чланици а нису користиле погодности потпуног или делимичног повраћаја тих царина или дажбина.

19 Ово правило је изричито потврђено и у пракси Европског суда правде још 1979. године. Европски суд правде је на захтев француског суда из Лура за претходно тумачење одредаба члана 10 и чланова 30–37. Уговора о оснивању Европске економске заједнице и усклађености спорних мера француске администрације са овим одредбама закључио да се у погледу права на слободан промет у оквиру ЕЕЗ не сме правити разлика између робе домаће производње и робе која је прописно увезена из трећих земаља и пуштена у слободан промет у некој од земаља чланица. Сходно томе, на робу прописно увезену из трећих земаља не смеју се примењивати мере истог дејства као квантитативна ограничења нити било које друге рестриктивне мере које нису у складу са заједничком трговинском политиком. Вид.: Case C–119/78 *SA des Grandes Distilleries Peureux v. Directeur des Services fiscaux de la Haute-Saône et du territoire de Belfort* [1979] ECR 975.

20 Вид.: Case C–125/94 *Aprile Srl v. Amministrazione dello Stato* [1995] ECR I–2919.

нема заједничке царинске тарифе, увозници би робу увозили кроз земље које имају ниже царинске стопе и касније их слободно пласирали на тржиште других земаља ЕУ – чак и оних које на увоз конкретне робе имају више царинске стопе (тзв. „*tariff shopping*“). Такође, постојање и смисао Заједничке царинске тарифе забрањује државама чланицама ЕУ увођење не само нових царина, већ и проширење домашаја постојећих.²¹ Аналогно, ова забрана се односи и на дажбине истог дејства као царине.²² Сврха забране увођења нових и ширења домашаја постојећих прописа је у очувању степена заштите одређене гране трговине предвиђеног Заједничком царинском тарифом. Дакле, Заједничка царинска тарифа и заједничка трговинска политика захтевају једнообразан ниво спољне заштите на спољним границама јединственог тржишта ЕУ. Он се остварује како доношењем Заједничке царинске тарифе, тако и њеном једнообразном применом у свих 27 земаља чланица. Ради обезбеђивања овакве једнообразне примене, неопходно је да царинска управа широм Европске уније на истоветан и доследан начин: разврста робу која се увози, утврди њену вредност и

21 Европски суд правде је у случају *Horvath* на једном врло упечатљивом примеру потврдио да су доношењем Заједничке царинске тарифе државе чланице ЕЗ изгубиле овлашћења да самостално намећу царине на увоз поједине робе. У конкретном случају било је спорно да ли немачки царински органи имају права да од Јожефа Хорвата, са пребивалиштем у Хамбургу, наплате царину на хероин који је покушао да прошверцује из Холандије (хероин, пореклом из треће земље, купљен је на црном тржишту у Амстердаму и заплешен и потом уништен од стране немачких власти а Јожеф Хорват је осуђен на пет година затвора). Према тада важећем немачком Царинском закону тако нешто би било могуће (за разлику од законодавстава у другим земљама ЕЗ), међутим како Заједничка царинска тарифа не предвиђа плаћање царине на робу чији је промет забрањен на тржишту ЕЗ (хероин је било могуће законито увести само за дозвољене фармацевтске и медицинске сврхе), то је Европски суд правде закључио да би једнострано наметање царина у овом случају било супротно смислу Заједничке царинске тарифе и царинске уније, јер је реч о шверцу наркотика чији је промет строго контролисан у ЕЗ. Истовремено, Суд је нагласио да државе чланице ЕЗ задржавају право да у оваквом и сличним случајевима против осумњиченог воде кривични поступак са свим његовим последицама, укључујући и могућност изрицања новчане казне. Вид.: Case 50/80 *Jozsef Horvath v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas* [1981] ECR 385.

22 Овакав став је потврђен у одлуци Европског суда правде поводом захтева белгијског суда из Антверпена за тумачењем одредаба Уговора о оснивању Европске економске заједнице и Регулative Комисије бр. 950/68 о заједничкој царинској тарифи у контексту белгијског законодавства које је предвиђало примену дажбина на увоз сирових дијаманата из земаља не-чланица Европске уније чији је бенефицијар био белгијски социјални фонд за раднике у индустрији дијаманата. Вид.: Joined Cases C-37 and 38/73 *Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders v. NV Indiamex and Feitelijke Vereniging De Belder* [1973] ECR 1609.

порекло.²³ Управо из овог разлога Европска унија је поред Заједничке царинске тарифе, која је на снази од јула 1968. године, донела читав сет правила која на једнообразан начин утврђују номенклатуру робе, правила њиховог сврставања, одређивање њихове вредности и порекла.²⁴ Ова правила се данас налазе како у самој Заједничкој царинској тарифи,²⁵ тако и у Комбинованој номенклатури,²⁶ Царинском кодексу²⁷ и додатним прописима за његово спровођење.²⁸

Проучавање спољне компоненте царинског система Европске уније од нарочитог је значаја за Републику Србију, и то из неколико разлога. Најпре, Европска унија је највећи трговински партнер наше земље,²⁹ па за анализом дејства европских царинских правила постоји велики практични интерес. Даље, учлањење у Светску трговинску организацију је предуслов за чланство Србије у Европској унији, па је стога неходно испитати интеракцију српских, европских и царинских прописа донетих у оквиру СТО. Коначно, царин-

23 C. Barnard, 195; Stefano Inama, Edwin A. Vermulst, *Customs and Trade Laws of the European Community*, Kluwer Law International 1999, 136; Dominik Lasok, K. P. E. Lasok, *Law & Institutions of the European Union*, Butterworths 2001⁷, 434.

24 Р. Вукадиновић, 211.

25 Council Regulation (EEC) No 2658/87 of 23 July 1987 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff, *OJ L* 256, 7. септембар 1987, 1–675, са каснијим амандманима доступним на: <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap0207.htm>, 23. август 2011. године.

26 Commission Regulation (EC) No 1703/2000 of 31 July 2000 concerning the classification of certain goods in the Combined Nomenclature, *OJ L* 195, 1. август 2000, 22–23, са амандманима од 26. новембра 2009. године (Commission Regulation (EC) No 1179/2009), доступно на: <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap0220.htm>, 23. август 2011. године.

27 Council Regulation (EEC) No 2913/92 of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code, *OJ L* 302, 19. октобар 1992., 1–50, са каснијим амандманима доступним на: <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap0210.htm>, 23. август 2011. године. Овај Царински кодекс ЕУ је 2008. измењен, међутим, све одредбе новог – Модернизованог царинског кодекса ЕУ још увек нису ступиле на снагу. Regulation (EC) No 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code), *OJ L* 145, 4. јун 2008, 1–64.

28 Commission Regulation (EC) No 502/1999 of 12 February 1999 amending Regulation (EEC) No 2454/93 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code, *OJ L* 65, 12. март 1999, 1–49 са амандманима од 15. децембра 2000. године (Commission Regulation (EC) No 2787/2000), доступно на: <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap0220.htm>, 23. август 2011. године.

29 На основу података за 2009. годину извоз робе у земље Европске уније износио је чак 53,6% вредности укупног извоза Републике Србије, док је укупна вредност увоза робе из Европске уније износила 56,8%. Вид.: <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=RS>, 23. август 2011. године.

ски прописи Републике Србије, који пре свега обухватају Царински закон³⁰ и Закон о царинској тарифи,³¹ у великој мери су хармонизовани са правом Европске уније³² и правилима СТО. Нарочито треба истаћи да од 1. јануара 2008. године почиње период примене наше царинске номенклатуре која је усклађена са Комбинованом номенклатуром Царинске тарифе Европске уније,³³ као и примена објашњења, додатних напомена и коментара Комбиноване номенклатуре Царинске тарифе Европске уније за сврставање робе по Царинској тарифи.³⁴ Зато, да би хармонизација царинских прави-

30 Нови Царински закон Републике Србије усвојен је 23. марта 2010. године (*Службени гласник РС*, бр. 18 од 26. марта 2010. године). Састоји се од 11 делова и укупно садржи 311 чланова. Овај закон је у великој мери усаглашен како са Царинским законом Европске уније, тако и са правилима Светске трговинске организације, првенствено са Споразумом о царинској вредности (енгл. *Customs Valuation Agreement*) и ревидираном Конвенцијом о упрошћавању и усклађивању царинских поступака – Кјото конвенцијом (*Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 70/2007). Општа оцена домаће стручне јавности је да нови закон доприноси функционисању отворене тржишне економије и да ће допринети даљој либерализацији промета и услуга у Србији, с обзиром на његово модерно опредељење које се пре свега огледа у поједностављењу царинске процедуре и њеног бржег и ефикасније обављања, а самим тим и смањењем трошкова у спољнотрговинском промету. Вид.: Предраг Алексић, „Коментар новог Царинског Закона“, *e-Press* 326/2010 од 1. априла 2010, доступан на ParagrafLex.

31 *Службени гласник РС*, бр. 62/2005, 61/2007 и 5/2009.

32 Република Србија је са Европском заједницом 29. априла 2008. године потписала Споразум о стабилизацији и придруживању којим се, поред обавезе усклађивања српског права са правом ЕУ, предвиђа и успостављање зоне слободне трговине између Србије и ЕУ. Споразумом се, између осталог, Србија и ЕУ обавезују да постепено укину све царине на извоз и дажбине које имају слично дејство на робу у међусобној трговини. Списак производа обухваћених царинском либерализацијом и динамика укидања царина детаљно су предвиђени Анексом I Споразума. Док се не испуне (политички) услови за ступање на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању, његови трговински ефекти се постижу применом Прелазног трговинског споразума. Закон о ратификацији Споразума о стабилизацији и придруживању и Закон о ратификацији Прелазног трговинског споразума објављени су у *Службеном гласнику РС* бр. 83/2008.

33 Уредба о усклађивању номенклатуре Царинске тарифе за 2008. годину, *Службени гласник РС*, бр. 112/2007 и 9/2008-испр.

34 У складу са чланом 3 Закона о царинској тарифи, Влада једном годишње усклађује номенклатуру Царинске тарифе са Комбинованом номенклатуром Европске уније ради лакше припреме потребне документације за преговоре са Европском унијом и Светском трговинском организацијом, ажурираног праћења промена у Комбинованој номенклатури Европске уније и усклађивања стопа царина са закљученим међународним споразумима, пре свега о слободној трговини са другим земљама. Последње такво усклађивање извршено је на седници Владе од 28. јула 2011. године где је усвојена Уредба о изменама и допунама Уредбе о усклађивању номенклатуре царинске тарифе за 2011. годину (*Службени гласник РС*, бр. 58/2011). Додатно, у складу са чланом 3а. Закона о

ла заиста постигла свој циљ и била доследно спроведена у нашој земљи, није довољно само прихватити иста правила, већ је потребно посветити пажњу и њиховом тумачењу и примени. Значај правилне примене института царинског права је, између осталог, и у томе што се манипулације са разврставањем робе, одређивањем њене вредности и порекла могу сматрати прикривеним и недозвољеним препрекама трговини, које могу изложити конкретну државу покретању поступка пред СТО.³⁵

Дакле, за правилну примену царинских прописа неопходно је, кроз светло релевантних међународних, европских и српских правила, одговорити на три основна питања: 1. Под који тарифни број се има сврстати роба која се увози? 2. Колика је вредност робе (јер у зависности од вредности робе зависи и износ царине која се има платити, с обзиром да је већина царинских стопа одређена *ad valorem*)? 3. Из које земље је роба пореклом (јер је у зависности од земље порекла робе могућа примена различитих царинских стопа на увоз истог производа)?³⁶

Ово су уједно и основна питања која су предмет анализе овог рада.

2. СВРСТАВАЊЕ РОБЕ

Да би се роба произведена у земаљама ван ЕУ нашла у слободном промету на тржишту ЕУ неопходно је да увозник, прили-

царинској тарифи одлуке о сврставању објављене у „Службеном листу Европске уније“ (*Official Journal of the European Union*) су обавезне за примену, као и одлуке о сврставању које је донео Комитет за Хармонизовани систем, а које је као класификациона мишљења у складу са чланом 8 став 2 Међународне Конвенције о Хармонизованом систему назива и шифарских ознака робе потврдила Светска царинска организација. Наведене одлуке објављују се у Службеном гласнику Републике Србије и до данас је објављено 120 оваквих одлука.

35 Више о овоме вид.: Robert MacLean, Bettina Volpi, *EU Trade Barrier Regulation – Tackling Unfair Foreign Trade Practices*, Palladian law Publishing Ltd. 2000, 58–59.

36 Примера ради, ако физичке карактеристике производа указују да га треба разврстати под тарифни став који води примени царинске стопе од 5%, сврставање тог производа под тарифни став који води примени царинске стопе од 15% доводи до повећања царинског дуга за 10%. Слично, избегавање примене преференцијалног третмана тврдњом да је производ из земље која нема право на такав третман водиће примени веће царинске стопе на увоз тог производа. Коначно, одређивање вредности производа на износ од 100 евра уместо 50 евра, уз примену царинске стопе од 8% води повећању трошкова увоза тог производа за 4 евра. Имајући у виду вредност и обим међународне трговинске размене, јасно је да погрешна примена основних института царинског права може да створи значајне потешкоће за учеснике у међународној трговини.

ком увоза, поднесе царинску декларацију која, између осталог, мора да садржи и одређивање тарифног става за ту робу у складу са Комбинованом номенклатуром као и опис робе.³⁷ На основу описа робе, а по извршеном прегледу, царинска служба ће сврстати робу која се увози у складу са Комбинованом номенклатуром.

Комбинована номенклатура Европске уније се заснива на Међународној конвенцији о хармонизованом систему назива и шифарских ознака робе (енгл. *International Convention on the Harmonized Commodity Description Coding System*) из 1983. године,³⁸ донете под окриљем Светске царинске организације, и инкорпорисана је у важећу Царинску тарифу ЕУ,³⁹ као и у законодавство већине земаља света. У оквиру Комбиноване номенклатуре сваком производу додељује се јединствени осмоцифрени идентификациони код. Свака од тих осам цифара представља део растуће серије која описује и класификује одређени производ. Први шест цифара представља Хармонизовани систем (прописани од Светске царинске организације),⁴⁰ док су наредне две цифре тарифне ознаке карактеристичне за Комби-

37 Commission Regulation No. 1496/80 of June 1980 as amended by Commission Regulation 3462/83 of 6 December 1983 on the declaration of particulars relating to customs value and documents to be furnished, *OJ L* 154/16 (1980).

38 Конвенција је донета како би се унапредила међународна трговина и олакшало прикупљање, упоређивање и анализа статистичких и других података у вези са међународном трговином. Потписнице ове Конвенције су како Европска унија тако и 138 земаља света, укључујући и Републику Србију, а сам хармонизовани систем се примењује у чак 192 државе. (Вид.: http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/HarmonizedSystem/Countries_applying_HS_Eng_20110524.pdf, 25. август 2011. године). Тако се данас чак 98% робе којом се тргује широм света разврстава у складу са одредбама Хармонизованог система. (Вид.: <http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true& treatyId=512>, 25. август 2011. године).

39 У складу са чланом 9 Регулative о царинској тарифи, Комисија је надлежна да мења номенклатуру кад за то постоји потреба, односно да сврстава робу у оквиру номенклатуре уколико постоје проблеми у њеној класификацији. Комисија ово чини доношењем нових регулатива о чијој усклађености са Заједничком царинском тарифом у крајњој инстанци може одлучивати Европски суд правде. Видети, између осталог, одлуке Европског суда правде у случајевима: Case 149/73, *Otto Wilt v. Hauptzollamt Hamburg-Ericus* [1973] ECR 1587; Case 183/73 *Osrarn v. Oberfinanzdirektion Frankfurt* [1974] ECR 477; Joined cases 69 and 79/76, *Dittmeyer v. Hauptzollamt Hamburg – Waltershof* [1977] ECR 231; Case 234/87 *Casio Computer Co v. Oberfinanzdirektion München* [1989] ECR 63; Case C–265/89 *Vismans v. Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen* [1990] ECR 3411.

40 Хармонизовани систем (ХС) је универзални класификациони систем, који се користи при сачињавању царинских тарифа. У складу са обавезама преузетим из Међународне конвенције о хармонизованом систему назива и шифарских ознака робе, номенклатура Царинске тарифе у делу који је преузет из Хармонизоване номенклатуре не може се аутономно мењати. С обзиром на широку прихваћеност Хармонизованог система, сматра се да он данас представља

новану номенклатуру Европске уније и јединствене су за све земље чланице Европске уније и остале земље које су преузеле ову номенклатуру (укључујући и нашу земљу).⁴¹ Номенклатуру чине, поред наименовања одељака, глава, раздела, тарифних бројева и тарифних подбројева с њиховим нумеричким ознакама и напомене уз одељке и главе, напомене за тарифне подбројеве и додатне напомене као и шест основних правила за примењивање Царинске тарифе.⁴² Заједничка царинска тарифа је и основна спољна манифестација Европске уније као царинске уније.⁴³

Да ли ће се одређена роба сврстати код тарифни став за „скулптуре“ или „електричну опрему“ не мора увек бити очигледно на први поглед, али од правилне класификације зависи да ли ће се применити царинска стопа (од нпр. 15%) или ће таква роба бити ослобођена плаћања царине.⁴⁴ Такође, од правилног сврставања робе под одређени тарифни став зависи не само стопа царине која се има применити на увоз предметне робе, већ и примена неке од посебних

„заједнички царински језик међународне трговине“. Вид.: Massimo Fabio, *Customs law of the European Union*, Wolters Kluwer 2010, 2–2.

- 41 Производи у нашој Царинској тарифи имају десетоцифрене ознаке, при чему првих осам цифара одговара Комбинованој номенклатури Царинске тарифе ЕУ, а последње две цифре тарифне ознаке служе за домаће номенклатурне позиције, где је додатно разврставање потребно.
- 42 Више о Комбинованој номенклатури ЕУ вид.: Е. А. Vermulst, 21–29.
- 43 Р. Вукадиновић, 213; Предраг Мирковић, Владимир Ђурић, „Слобода промета робе у оквиру Европске уније – основно обележје Европске уније, са посебним освртом на царинску унију“, *Право – теорија и пракса* 5–6/2009, 34.
- 44 Управо је ово био предмет спора који је изнет пред лондонски суд у септембру 2008. године. Питање које се поставило пред судом било је да ли се шест растављених видеоинсталација Била Виоле и светлосна скулптура Дена Флавина могу увести у Велику Британију из САД као скулптуре у смислу Заједничке царинске тарифе ЕУ. По мишљењу царинске управе Велике Британије, наведена роба се имала класификовати као „електрична опрема“ која обухвата „пројекторе слике“ и „лапме и опрему за осветљење“. Царински орган је такође тврдио да наведена роба није уметничка роба кад се растави на своје многобројне електричне компоненте и додатно, да не поседује тродимензионалне особине неопходне да би се сматрала скулптуром. Британска галерија-увозник је сматрала да су услови за разврставање предметне робе под категоријом „скулптура“ испуњени и позвала се на претходну одлуку Европског суда правде поводом истог правног питања (Case C–155/84, *Reinhard Onnasch v. Hauptzollamt Berlin – Packhof* [1985] ECR I– 01449). Лондонски суд је узео у обзир доказе које је Галерија пружила у прилог својој тврдњи и закључио да је уметност у 20. и 21. веку толико напредовала да она данас укључује и видеоинсталације као облик уметничке форме, и одлучио да се предметна роба има сврстати под тарифни број за скулптуре. Вид.: Pierre Valentin and Daniel McClean, „Haunch of Venison VAT victory – HM Customs dispute over Dan Flavin and Bill Viola works“, *The Art Newspaper*, Issue 199, February 2009, доступно на: <http://www.theartnewspaper.com/articles/Haunch-of-Venison-VAT-victory/16944>, 28. август 2011. године.

мера заштите – антидампиншких и компензаторних дажбина, увозних дозвола, квота и др. Зато је правилно сврставање робе, у складу са Основним правилима за примењивање Царинске тарифе, од изузетног значаја како за произвођаче роба изван ЕУ тако и за увознике унутар ЕУ јер неочекивана промена тарифног става за предметну робу може значајно повећати трошкове трансакције.⁴⁵ Коначно, правилно сврставање робе је од изузетног финансијског значаја и за земљу увозницу јер је:

„Основна сврха сврставања робе по Царинској тарифи, осим статистичке, је да обезбеди примену различитих царинских стопа на различиту робу, а главни узрок спорова око сврставања робе лежи у сукобљеним жељама трговаца и земаља извозница који желе примену нижих царинских стопа и надлежних управа прихода земаља увозница који желе више царинске стопе.“⁴⁶

Подразумева се да је увозницима у принципу неважно да ли ће се роба коју увозе означити под тарифним бројем X или Y, докле год то не отежава увоз ове робе или не повећава њене трошкове. Међутим, како сврставање производа под одређени тарифни став (различит од тарифног става наведеног у царинској декларацији) често за последицу има промену царинског оптерећења за увоз предметне робе, не чуди да су спорови у погледу сврставања робе унутар Царинске тарифе изузетно чести у пракси Европског суда правде, упркос постојања детаљних правила тумачења⁴⁷ Комбиноване номен-

45 Из ових разлога Комисија је 20. јуна 1990. године усвојила Регулативу бр. 1715/90 којом омогућава свим заинтересованим лицима која желе унапред да израчунају износ увозних дажбина а не знају или нису сигурни у који тарифни број се сврстава конкретна роба, да се за ту сврху обрате царинској управи и у складу са прописаном процедуром добију „обавезујуће обавештење о царини“ (енгл. *binding tariff information (BTI)*) за робу коју намеравају да извезу у ЕУ. Више и томе вид.: M. Fabio, 2–25 – 2–27; Laurence Gormley, *EU Law of Free Movement of Goods and Customs Union*, Oxford University Press 2009, 42–46; E. A. Vermulst, 35–40. И Царински закон Републике Србије предвиђа могућност да се од Управе царина захтева издавање обавезујућих обавештења у везу са тарифним сврставањем робе, односно утврђивањем порекла робе (члан 19. ЦЗ РС).

46 Вид.: Case C–339/98 *Peacock AG v. Hauptzollamt Paderborn* [2000] ECR I–8947.

47 Правила тумачења Комбиноване номенклатуре идентична су правилима тумачења Царинске тарифе Републике Србије, односно правилима тумачења Хармонизованог система, и гласе:

„1. Називи одељака, глава и раздела дати су само ради лакшег сналажења при сврставању. Производи се сврставају према наменовањима тарифних бројева, напоменама уз одговарајуће одељке и главе, као и према овим правилима, ако она нису у супротности са садржајем тарифних бројева и напомена уз одељке и главе.

2.(a) Као производ који је наведен или обухваћен у наменовању неког тарифног броја сматра се и производ, који је некомплетан или

недовршен, под условом да при царинењу има битна својства комплетног или довршеног производа. Тарифни број такође обухвата и комплетан или довршен производ (или производ који се сврстава као комплетан или довршен применом овог правила) ако се царини несастављен или у растављеном стању.

- (б) Под материјалом или материјом из наименовања тарифног броја подразумева се материјал или материја у чистом стању или комбиновани, односно помешани са другим материјалом, односно материјом. Под производом од одређеног материјала или материје подразумева се и производ израђен у целини или делимично од истог материјала или материје. Производи који се састоје од два или више материјала или материја сврставају се применом основног правила 3.*
3. *Производи који би се применом правила 2. под (а) или из других разлога на први поглед могли сврстати у два или више тарифних бројева, сврставају се на следећи начин:*
- (а) Тарифни број који има најконкретније или најближе наименовање производа има предност у односу на тарифне бројеве са општијим наименовањем производа. Међутим, кад се наименовања два или више тарифних бројева односе само на део материјала или материје садржане у мешаним или састављеним (сложеним) производима или само на део компоненти припремљених као сет за малопродају, наименовања тих тарифних бројева сматраће се подједнако конкретним, иако један од њих има комплетније и прецизније наименовање производа.*
- (б) Мешавине, састављени (сложени) производи који се састоје од различитих материјала или су израђени од различитих компоненти, односно састојака и производи припремљени у сетовима за малопродају, који се не могу сврстати применом правила 3. под (а), сврстаће се као да се састоје од материјала или компоненте која им даје битан карактер, ако се овај критеријум може применити.*
- (в) Ако се производи не могу сврстати применом правила 3. под (а) или 3. под (б), сврстаће се у последњи по реду од оних тарифних бројева које због важности треба подједнако узети у обзир.*
4. *Производи који се не могу сврстати применом правила 1. до 3. сврстаће се у одговарајући тарифни број предвиђен за производ који је том производу најсличнији.*
5. *Поред одредаба правила 1. до 4. за следеће производе примењиваће се и ова правила:*
- (а) Футроле за фотографске апарате, музичке инструменте, пушке и пиштоље, кутије за циркле, кутије за огрлице и слични контејнери, специјално обликовани или подешени за одређени производ или сет производа, погодни за дуготрајну употребу и испоручени са производима за које су намењени, сврстаће се са тим производима под условом да се уобичајено продају са тим производима. Међутим, ово правило се не примењује на контејнере који целини (производу са контејнером) дају битан карактер.*
- (б) Сходно одредбама правила 5. под (а) материјали за паковање и контејнери за паковање (амбалажа) који се испоручују са производима у њима сврставају се заједно са тим производима ако је уобичајено да се користе за паковање тих производа. Међутим, ова одредба се не примењује на материјал за паковање и контејнере за паковање ако је очигледно да су подесни за виšekратну употребу.*

клатуре који чине саставни део Царинске тарифе.⁴⁸ Питање постаје посебно компликовано с обзиром да се са новим технолошким и техничким достигнућима повећава и број производа које је неопходно разврстати у постојеће тарифне ставове, при чему по својим карактеристикама могу одговарати опису робе која је разврстана у различите тарифне бројеве. Зато се сврставање робе у Царинској тарифи сасвим оправдано сматра и науком (познавања технологије и робе), као и применом те науке на конкретан производ, односно техником у вези сврставања неке робе, с обзиром на њена својства у Царинској тарифи.⁴⁹ Улога Европског суда правде је у том смислу изузетно значајна, с обзиром да је на њему да у крајњој инстанци тумачи Царинску тарифу и Коминовану номенклатуру и то тако да обезбеди њихову једнообразну примену широм Европске уније.⁵⁰

Као основно правило разврставања робе у пракси Суда издвојило се правило разврставања робе на основу њених објективних карактеристика и својстава.⁵¹ Даље, приликом тумачења заједничке ца-

6. *Сврставање производа у тарифне подбројеве у оквиру једног тарифног броја са правног аспекта врши се према наменама тих тарифних подбројева и евентуалних напомена за те тарифне подбројеве и „mutatis mutandis“ према претходним правилима, подразумевајући да се поређење тарифних подбројева може вршити само на истом нивоу рашиљавања. У смислу овог правила примењују се и напомене уз одељке и главе, ако није друкчије прописано.*“

48 Лице који је незадовољно извршеном класификацијом робе нема директан приступ Европском суду правде већ може отпочети одговарајући поступак заштите својих права пред националним судом једне од земаља чланица. Овај суд, међутим, може случај упутити Европском суду правде тј. може поставити питање у складу са процедуром предвиђеном Уговором о функционисању Европске уније. У периоду од 16. марта 1969. године до 6. августа 2011. године Европски суд правде је донео 322 одлуке која се тичу питања царинске класификације. Вид.: <http://eur-lex.europa.eu>.

49 М. Станковић, 140.

50 М. Fabio, 2–14; К.П.Е. Lasok, *The Role of the Court of Justice and Court of First Instance of the European Communities in the Creation and Development of Customs Law*, доступно на: <http://www.monckton.com/docs/library/CustomsLawDec04PL.pdf>, 29. август 2011. године.

51 Видети, између осталог, одлуке Европског суда правде у случајевима: C–36/71 *Henck v. Hauptzollamt Emden* [1972] ECR 187; C–166/84 *Thomasdünger v. Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main* [1985] ECR 3001; C–200/84 *Erika Daiber v. Hauptzollamt Reutlingen* [1985] ECR 3363; C–40/88 *Weber v. Milchwerke Paderborn-Rimbeck* [1989] ECR 1395; C–395/93 *Neckermann Versand AG v. Hauptzollamt Frankfurt/Main-Ost* [1994] ECR I–4027; C–396/02 *DFDS BV v. Inspecteur der Belastingdienst – Douanedistrict Rotterdam* [2004] ECR I–8439; C–445/04 *Possehl Erzkontor GmbH v. Hauptzollamt Duisburg* [2005] ECR I–0000; C–196/05 *Sachsenmilch SA v. Oberfinanzdirektion Nürnberg* [2006] ECR I–5161; C–142/06 *Olicom A/S v. Skatteministeriet* [2007] ECR I–6675; Joined Cases C–362/07 and C–363/07 *Kip Europe v. Administration des Douanes* [2008] ECR I–9489; C–150/08 *Siebrand v. Staatssecretaris van Financiën* [2009] ECR I–000.

ринске тарифе морају се узети у обзир како напомене које се налазе на почетку поглавља тарифе, тако и коментарска објашењења номенклатуре Светске царинске организације, иако немају обавезујућу снагу.⁵² Производни процес робе значајан је у овом погледу само кад се из поднасловa поглавља то да закључити.⁵³ Коначно, намеравана употреба производа може представљати објективни критеријум за класификацију уколико је инхерентна производу и уколико се та инхерентна природа може проценити на основу објективних карактеристика и својстава производа.⁵⁴

Примена ових принципа може се видети у случаја *Neckermann Versand*.⁵⁵ У овом случају предметна роба је у царинској декларацији назначена као пицама под тарифним бројем 61.08 тарифе („пицама за жене или девојчице... пицама... плетена или хеклана“) али је накнадно прекласификована од стране немачких органа као одевни предмети, што је за последицу имало примену више царинске стопе. Европски суд правде је, образлажући своју одлуку, навео да поглавље 61.08 не даје дефиницију пицама, нити то чини напомене у тексту тарифе или коментарска објашењења Светске царинске организације. Зато је Суд разматрао објективне карактеристике пицаме. Узео је у обзир сврху за коју се пицама користи закључујући да се она искључиво или претежно носи у кревету као одећа за спавање. Суд је додатно

52 К. Р. Е. Lasok, 9–10. Видети, између осталог, одлуке Европског суда правде у случајевима: C–200/84 *Erika Daiber v. Hauptzollamt Reutlingen* [1985] ECR 3363; C–395/93 *Neckermann Versand AG v. Hauptzollamt Frankfurt/Main-Ost* [1994] ECR I–4027; C–396/02 *DFDS BV v. Inspecteur der Belastingdienst – Douanedistrict Rotterdam* [2004] ECR I–8439; C–142/06 *Olicom A/S v. Skatteministeriet* [2007] ECR I–6675; C–403/07 *Metherma GmbH & Co. KG v. Hauptzollamt Düsseldorf* [2008] ECR I–0000.

53 Видети, између осталог, одлуке Европског суда правде у случајевима: C–215/10 *Pacific World Limited, FDD International Limited v. The Commissioners for Her Majesty’s Revenue and Customs*, [2011] ECR I– 00000; C–40/88 *Weber v. Milchwerke Paderborn-Rimbeck* [1989] ECR 1395; C–42/86 *Directeur general des douanes et droits indirects v. Artimport* [1987] ECR 4817; C–38/76 *Industriemetal LUMA v. Hauptzollamt Duisburg* [1976] ECR 2027.

54 Видети, између осталог, одлуке Европског суда правде у случајевима: C–53/75 *Belgian State v. Jean Nicolas Vandertaelen and Dirk Leopold Maes* [1975] ECR 1647; C–395/93 *Neckermann Versand AG v. Hauptzollamt Frankfurt/Main-Ost* [1994] ECR I–4027; C–338/95 *Wiener S.I. GmbH v. Hauptzollamt Emmerich* [1997] ECR I–6495; C–396/02 *DFDS BV v. Inspecteur der Belastingdienst – Douanedistrict Rotterdam* [2004] ECR I–8439; C–467/03, *Ikegami Electronics (Europe) GmbH v. Oberfinanzdirektion Nürnberg* [2005] ECR I–2389; C–14/05, *Anagram International Inc. v. Inspecteur van de Belastingdienst – Douanedistrict Rotterdam* [2006] ECR I–6763; C–215/10, *Pacific World Limited, FDD International Limited v. The Commissioners for Her Majesty’s Revenue and Customs*, [2011] ECR I– 00000.

55 Case C–395/93, *Neckermann Versand AG v. Hauptzollamt Frankfurt/Main-Ost* [1994] ECR I–4027.

напоменуо да је за сврставање предметне робе под ознаку за пицаме неопходно да је њена основна (а не једина или искључива) намеравана употреба, имајући у виду њен изглед и природу материјала, да се носи у кревету као одећа за спавање. Међутим, чињеница да се сет одевних предмета може користити као одећа за спавање у складу са уобичајеном праксом у одређеној земљи чланици неће се сматрати довољним условом за сврставањем предметна роба под тарифни став за пицаме.

На сличан начин је поступио Суд у случају *Wiener*.⁵⁶ У овом случају, роба која је иницијално класификована као женске спаваћице под тарифним бројем 60.04 накнадно је прекласификована у „хаљине од синтетичких текстилних влакана“ под тарифним бројем 60.05, што је истовремено подразумевало и плаћање више царинске стопе на увоз предметне робе. У овом случају суд је закључио да се предметна роба има сматрати спаваћицама пошто је њена претежна намена да се носи у кревету, иако би се она могла користити и за друге сврхе.

Европски суд правде бавио се и другим занимљивим питањима сврставањем робе под одређене тарифне линије Царинске тарифе. Тако је суд у случају *Anagram*⁵⁷ имао за задатак да одговори на питање да ли балони од алуминизиране фолије напуњени гасом могу класификовати као играчке. Суд је потврдно одговорио на ово питање образлажући да ови балони претежно служе забави лица (деце или одраслих) иако материјал од кога су направљени није отпоран или издржив-трајан. Чињеница да они не трају дуго и да лебде у ваздуху, закључио је суд, не спречава децу да уживају у овим предметима и играју се са њима.

У једној од својих одлука Европски суд правде је разјаснио и шта се све сматра сладоледом (производ чија је доминантна карактеристика да се топи на температурама од око нула степени целзијуса, под условом да не садржи више од 15% масти),⁵⁸ као и у којој мери лутка треба да опонаша изглед људског бића, а у којој сме да има карактеристике позајмљене из животињског царства да би се сматрала лутком за сврху примене царинске тарифе.⁵⁹ Суд је недавно пот-

56 Case C–338/95, *Wiener S.I. GmbH v. Hauptzollamt Emmerich* [1997] ECR I–6495.

57 Case C–14/05, *Anagram International Inc. v. Inspecteur van de Belastingdienst – Douanedistrict Rotterdam* [2006] ECR I–6763.

58 Case C–53/75, *Belgian State v. Jean Nicolas Vandertaelen and Dirk Leopold Maes* [1975] ECR 1647.

59 Случај се тичао увоза играчке Кикис која је била „пола људског изгледа, када је реч о рукама, ногама, облику очију, образа и уста, и пола животињског изгледа, нарочито када је њен нос у питању, реп и крзно које прекрива њен торзо

врдио и да се комплети вештачких пластичних ноктију имају сматрати „другим производима од пластике“ а не „препаратима за педикир и маникир“. ⁶⁰ Додатно, Европски суд правде дефинисано је и разврстао у Царинску тарифу и следећу робу: дијетални мајонез, ⁶¹ кобасице, ⁶² књиге за децу, односно дечије сликовнице, ⁶³ чоколаду, ⁶⁴

и удове.“ Увозник је тврдио да је реч о „лутки“, али напомене уз Царинску тарифу су предвиђале да се лутком сматрају само они производи који опонашају изглед људских бића (чак и карикатурног облика). Како немачки царински органи нису сматрали да играчка Кикис има изглед људског бића то су предметну робу класификовали под тарифни број за „друге играчке“, након чега је незадовољни увозник покренуо поступак пред надлежним судом. Суд је одбио тврдње увозника да је реч о лутки, пре свега на основу резултата анкете у којој се 71% мајки изјаснило да Кикис представља животињу а не људско биће и експертског мишљења Колеца за царинску обуку које се сложило са оваквом оценом. Увозник је након тога поднео жалбу на одлуку суда, а надлежни апелациони суд се обратио Европском суду правде за мишљење. Европски суд правде је закључио да се и играчке које делом имају изглед људског а делом животињског лика могу сматрати лутком за потребе примене Заједничке царинске тарифе, докле год су животињске карактеристике играчке занемарљиве и секундарне у односу на њен генерални изглед који је људског облика. Вид.: Case C–38–85, *Bienengraber & Co. v. Hauptzollamt Hamburg – Jonas* [1986] ECR I–00811.

- 60 Апликант је сматрао да је класификација овог производа као препарата за педикир и маникир оправдана с обзиром да је с једне стране, производ настао полимеризацијском реакцијом током које је неколико компоненти помешано, и с обзиром да производ служи искључиво за сврху улепшавања ноктију на рукама и ногама. Суд се није сложио с оваквим образложењем већ је оправдао сврставање предметне робе под тарифни број за „друге производе од пластике“ јер, по мишљењу Суда, вештачки нокат заправо представља производ од пластике чији је облик такав да може да се нанесе на природни нокат и тако модификује изглед тог нокта. Додатно, у складу са упутствима за тумачење (енгл. *explanatory notes*) Хармонизованог система, овај производ не одговара појму „препарати за педикир и маникир“ јер није реч о прашковима, течностима или уљима који се користе за маникирске и педикирске третмане, односно естетске третмане чији је циљ улепшавање и нега руку и стопала, а нарочито ноктију. Суд је одбио и аргументе апликаната да су вештачки нокти замена за лак за нокте, с обзиром да вештачки нокат, за разлику од лака за нокте, представља чврсти пластични предмет који лепљењем на природни нокат обезбеђује измену његовог облика (најчешће продужење) и ни на који начин не представља третман за нокте руку или стопала. Вид.: C–215/10 *Pacific World Limited, FDD International Limited v. The Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs*, [2011] ECR I–00000.
- 61 Case C–30/71, *Kurt Siemers & Co. v. Hauptzollamt Bad Reichenhall* [1971] ECR I–919.
- 62 Case C–12/73, *Claus W. Muras v. Hauptzollamt Hamburg Jonas* [1973] ECR I–963.
- 63 Case C–62/77, *Carlsen Verlag GmbH v. Oberfinanzdirektion Köln* [1977] ECR 2343.
- 64 Case 77/71, *Gervais-Danone AG v. Hauptzollamt München-Schwanthalerstrasse* [1971] ECR I–1127.

спортску обућу,⁶⁵ моторна возила,⁶⁶ друштвене игре,⁶⁷ носилке за бебе⁶⁸ и др.

Колико год напори Европског суда правде у вези са дефинисањем „доминантних карактеристика“ пицама, балона, лутака, кобасица и сладоледа на први поглед деловали банално и непримерено улози и задацима Суда, управо проблеми у вези са сврставањем, односно класификовањем робе доводе до великог броја спорова у области царинског права. Како је једнообразно сврставање робе један од кључних фактора успешности царинске уније,⁶⁹ активност Европског суда правде на пољу оцене исправности примене Царинске тарифе је од суштинског значаја за уједначавање праксе царинске службе у државама чланицама ЕУ и остваривање несметаног функционисања јединственог европског тржишта.

О исправности сврставања робе по (српској) Царинској тарифи имао је прилику да се, барем у једном случају, изјасни и Врховни суд Србије. У овом случају Суд је закључио да увезене керамичке плочице представљају готов производ, и да их касније креирање мозаика на њима не чини репродукционим материјалом.⁷⁰

Значај правилног сврставања робе можемо сагледати и на примерима праксе Светске трговинске организације. Иако ГАТТ не установљава обавезу држава чланица да се придржавају одређеног система сврставања робе, нити им забрањује да по приступу у ГАТТ (СТО) мењају постојећу номенклатуру, члан I:1 ГАТТ захтева да се једнак царински третман обезбеди „сличним производима“. Ово је и очекивано, с обзиром да обавезивање држава на смањење царинских стопа на увоз одређених производа у складу са уговореним листама концесија представља срж ГАТТ система.⁷¹ Међутим, неке државе су креативним изменама својих царинских тарифа, упркос дого-

65 Case 298/82, *Gustav Schickedanz KG v. Oberfinanzdirektion Frankfurt am Main* [1984] ECR I-1829.

66 Case C-384/89, *Criminal proceedings against Gérard Tomatis and Christian Fulchiron* [1991] ECR I-127.

67 Case C-164/88, *Ministère public v. J.-P. M. Rispal and others* [1989] ECR 2041.

68 Case C-288/99, *VauDe Sport GmbH v. Oberfinanzdirektion Koblenz* [2001] ECR I-3683.

69 E. A. Vermulst, 42; M. Fabio, 2-15; L. Gormley, 31; L. Dubouis, C. Blumann, 204.

70 Видети пресуду Врховног суда Србије, У. 2822/2003 од 8. априла 2004. године, доступна на [ParagrafLex](#).

71 Сматра се чак да све друге одредбе ГАТТ-а служе обезбеђењу очувања оваквих царинских обавеза, односно спречавању нарушавања тако преузетих обавеза применом нецаринских ограничења трговине које би отежавале увоз у земље чланице ГАТТ-а. Вид.: John Jackson, William Davey, Alan Sykes, *Legal Problems of International Economic Relations – Cases, Materials and Text*, West Group 2000³, 298.

вореним царинским стопама на које су се у поступку преговарања и учлањења у систем ГАТТ (СТО) обавезале, покушале да наруше овако установљен систем заштите.⁷²

Тако је покушај Шпаније да изменама номенклатуре царинске тарифе за кафу тј. увођењем нових тарифних подбројева за различите врсте кафе, које су за последицу имале 7% већу царинску стопу за кафу из Бразила,⁷³ означен као повреда члана I:1 ГАТТ од стране ГАТТ тела за решавање спорова⁷⁴ и од ње је захтевана измена наведене номенклатуре царинске тарифе. Панел је своју одлуку образложио на следећи начин:

„у погледу карактеристика производа, аргументи за разликовање типова кафе заснивају се на органолептичким разликама које произлазе из различитог географског порекла, метода култивисања, обраде зрна и генетских фактора. Панел није сматрао да су такве разлике довољне да би оправдале различит третман ових производа и њихово сврставање под посебне позиције у царинској тарифи;

Панел је нарочито имао у виду чињеницу да кафа као производ намењен продаји углавном представља мешавину различитих врста кафе, те да стога крајњи потрошачи кафу сматрају јединственим производом са јасно дефинисаним карактеристикама који је намењен пићу;

Ниједна друга држава уговорница не примењује царински режим у односу на непржену, недекофеинизирану кафу на такав начин да различити типови кафе буду подведени под различите тарифне бројеве.“⁷⁵

У светлу горе наведеног, Панел је закључио да би „непржена, недекофеинизирана кафа и зрневље кафе, наведене у царинској тарифи Краљевине Шпаније, требало да се сматрају сличним производима у смислу члана I: 1 ГАТТ“.

У овом смислу илустративан је и спор који је избио између Канаде и Јапана у вези са јапанским царинама на резану дрвену

72 E. A. Vermulst, 14.

73 Предмет спора било је питање да ли се различити типови непржене кафе (*Columbian mild*, *Other mild*, *Unwashed Arabica*, *Robusta*) имају сматрати сличним производима у смислу значења члана I:1 ГАТТ. Шпанија, наиме, није примењивала царину на кафе марке „*Columbia Mild*“ и „*Other Mild*“, док је царину од 7% примењивала на остале типове непржене кафе. Бразил, који је углавном извозио „*Unwashed Arabica*“ тврдио је да је мера Шпаније представља повреду третмана најповлашћеније нације из члана I:1 ГАТТ.

74 Видети извештај ГАТТ Панела од 11. јуна 1981. године у случају: *Spain – Tariff Treatment of Unroasted Coffee*, доступан на: <http://www.worldtradelaw.net/reports/gattpanels/spaincoffee.pdf>.

75 *Ibid*.

грађу.⁷⁶ Конкретно, Јапан је у своју царинску тарифу унео посебан подброј за резану грађу од одређених врста четинара (оморике, бора и јеле, са изузетком одређених подврста овог дрвећа) и на њих увео царину од 8%, док је за резану грађу од осталих врста четинара важила стопа од 0%. Канада је, као велики произвођач и извозник димензионо резане грађе од оморике, бора и јеле, истицала да је тиме повређен члан I:1 ГАТТ-а јер, према канадском схватању, сва „димензионо резана дрвена грађа“ треба да представља сличан производ у смислу ГАТТ-а. Управо је питање квалификације димензионо резане грађе представљало окосницу овог случаја.⁷⁷

Панел је изнео принципијелно становиште да је диференцијација роба у царинској тарифи легитимни инструмент трговинске политике докле год не доводи до дискриминације у међународној трговини. Али, у конкретном случају, Панел се уздржао од испитивања да ли је Јапан повредио члан I:1 ГАТТ-а, јер је Канада у свом захтеву истицала да су њена права по ГАТТ-у повређена у односу на грађу одређених димензија а не одређеног дрвног порекла, а јапанска царинска тарифа ни на једном месту не диференцира дрвену грађу у зависности од димензија. Другим речима, мериторна одлука у вези са наводном повредом члана I:1 ГАТТ-а је изостала јер је Канада неспретно формулисала свој захтев Панелу. Да се жалила на повреду члана I:1 услед неоправдане диференцијације дрвне грађе по врсти дрвета од којег је направљена, што је у суштини и био разлог њеног обраћања Панелу, и при том успела да докаже да дрвена грађа направљена од различитих врста дрвета представља сличне производе, може се претпоставити да би одлука Панела била иста као и у бразилско-шпанском спору поводом кафе.

Промена система сврставања робе некада може да има за циљ и потпуно избегавање обавеза царинске хармонизације и

76 Видети извештај ГАТТ Панела од 19. јула 1989. године у случају: *Canada – Import of SPF Dimension Lumber*, доступан на: <http://www.worldtradelaw.net/reports/gattpanels/spflumber.pdf>.

77 С једне стране, Канада је заступала став да се под димензионо резаном грађом подразумева дрвена грађа стандардизованих димензија, квалитета и начина обраде која се у Канади и Сједињеним Државама користи за изградњу објеката на дрвеним платформама, а њену подобност за употребу у грађевинарству је потврдило и надлежно јапанско тело за сертификацију и стандардизацију. С друге стране, Јапан је стајао на становишту да је димензионо резана грађа само један од могућих појавних облика резане дрвене грађе и да је употреба за изградњу објеката само једна од могућих употреба такве грађе. Штавише, Јапан је скренуо пажњу Панелу на чињеницу да се термин димензионо резане грађе не употребљава ни у једној међународно признатој царинској номенклатури а да јапанска царинска тарифа разлику међу дрвеном грађом прави искључиво због техничких карактеристика које су условљене биолошким покретом, тј. околношћу да грађа потиче од одређене врсте дрвета, док је у сваком случају минимална дебљина грађе утврђена на 6 милиметара.

либерализације по ГАТТ-у у односу на одређену подврсту робе. Као пример за овакав случај могао би се навести спор који је педесетих година XX века избио између Грчке и Западне Немачке.⁷⁸ Наиме, Грчка је изменила номенклатуру своје царинске тарифе уводећи нови тарифни подброј под који је требало сврставати грамофонске плоче које репродукују звук ротационом брзином испод седамдесет осам обртаја у минути (тзв. *long play* (LP) плоче) и на њих наметнула већу царину него на плоче које репродукују звук брзином једнаком или већом од седамдесет осам обртаја у минути. Став грчке владе био је да у тренутку када су се у оквиру ГАТТ-а водили преговори о царинама на грамофонске плоче Грчка није увозила LP плоче, тако да се за њу појам грамофонских плоча односи само на плоче са ротационом брзином једнаком или већом од седамдесет осам обртаја у минути, док LP плоче представљају нови производ. Штавише, Грчка је сматрала да се LP плоче не могу сматрати ни сличним производима у односу на плоче које звук репродукују брзином једнаком или већом од седамдесет осам обртаја у минути позивајући се на праксу грчких судова који су стајали на становишту да сличност робе зависи од њеног стања, степена обраде, начина производње и вредности. Немачка је, пак, сматрала да за тумачење појма „грамофонске плоче“ ротациона брзина није од значаја, па да према томе аргумент Грчке да у тренутку преговарања царина на грамофонске плоче није увозила LP није релевантан, јер су LP плоче биле објективно доступне на светском тржишту у том тренутку. Спор је решен преговорима између Грчке и Западне Немачке током којих је Грчка пристала да снизи царинску стопу на увоз LP плоча и уједначи је са стопом коју је примењивала на остале грамофонске плоче.

Непридржавање правила Светске трговинске организације имало је неколико пута за последицу и измену Комбиноване номенклатуре Европске уније. Ти случајеви су се нарочито тичали сврставања прехранбених производа⁷⁹ и информатичке опреме.⁸⁰ Последња од њих се налази у тренутно важећој номенклатури а садржи измене које се тичу сврставања појединих машина за информације технологије за које је Тело за решавање спорова СТО одлуком од 21. септембра 2010. године утврдило да није у складу са правилима СТО.⁸¹

78 Видети експертски извештај од 9. новембра 1956. године у случају: *Greek Increase in Bound Duty*, доступан на: <http://www.worldtradelaw.net/reports/gattpanels/greekboundduty.pdf>.

79 Конкретно, замрзнути пилећи филети који су били предмет спорова WT/DS/269 и WT/DS/286. Вид.: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds269_e.htm и http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds286_e.htm.

80 Вид.: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds62_e.htm и http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds315_e.htm.

81 Случај WT/DS/375 доступан на http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds375_e.htm.

3. ЦАРИНСКА ВРЕДНОСТ

Након што се изврши сврставање робе у Комбинованој номенклатури на царинским органима је да одреде вредност робе како би израчунали износ царине, с обзиром да је већина царинских стопа одређена *ad valorem*.⁸² Основу за одређивање вредности робе за царињење у Европској унији данас чини СТО Споразумом о царинској вредности⁸³ који је имплементиран кроз европски Царински кодекс.⁸⁴ У складу с праксом Европског суда правде,⁸⁵ поступак царинског вредновања мора се заснивати на правичном, једнообразном и неутралном систему који искључује примену арбитрарних или фиктивних царинских вредности.⁸⁶ Међутим, поступак царинског вредновања није нимало лак.⁸⁷ О значају овог поступка

82 М. Fabio, 4–1.

83 Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, доступан на: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/final_e.htm.

84 Чланови 28–31. Царинског кодекса Европске уније (чланови 40–43 Модернизованог Царинског кодекса (МЦК) ЕУ). Пре доношења СТО Споразума о царинској вредности, царинска вредност робе у Европској заједници утврђивала се на основу „нормалне вредности“, чијом применом је царинска вредност робе могла да буде већа од трансакцијске вредности уколико би царински органи нашли да се таква врста робе у међународној трговини по правили продаје по вишој цени. Вид.: George Bermann, Roger Goebel, William Davey, Eleanor Fox, *Cases and Materials on European Community Law*, West Group 2001, 976.

85 За разлику од спорова о сврставању робе, пракса Суда из области царинског вредновања броји свега тридесетак случаја. Вид.: <http://eur-lex.europa.eu>.

86 Видети, између осталог: Case C–256/07, *Mitsui & Co. Deutschland GmbH v. Hauptzollamt Düsseldorf* [2009] ECR I–01951; Case C–306/04, *Compaq Computer International Cooperation v. Inspecteur der Belastingdienst – Douanedistrict Arnhem* [2006] ECR I–10991; Case C–152/01, *Kyocera Electronics Europe GmbH v. Hauptzollamt Krefeld* [2003] ECR I 13821; Case C–15/99, *Hans Sommer GmbH & Co. KG v. Hauptzollamt Bremen* [2000] ECR I–08989; Case C–340/93, *Klaus Thierschmidt GmbH v. Hauptzollamt Essen* [1994] ECR I–03905; Case C–29/93, *KG in Firma OSPIG Textil-Gesellschaft W. Ahlers GmbH & Co. V. Hauptzollamt Bremen-Freihafen* [1994] ECR I–01963; Case C–299/90, *Hauptzollamt Karlsruhe v. Gebrüder Hepp GmbH & Co. KG* [1991] ECR I–04301; Case C–11/89, *Unifert Handels GmbH v. Hauptzollamt Münster* [1990] ECR I–02275.

87 „Проблем одређивања вредности робе је суштински компликован и веома је тешко наћи право решење. Без обзира да ли се ради о одређивању вредности имовине за потребе опорезивања или одређивању цене коју ће нови производ имати на тржишту, не постоји поуздан начин да се одреди „права“ вредност неке ствари, нити та „права“ вредност представља неку датост коју само треба открити. Овај проблем постаје нарочито изражен приликом прописивања правила за одређивање царинске вредности робе, јер формула за израчунавање вредности мора да буде прилагођена свакој врсти робе, свакој врсти трансакције и свакој земљи, а да при том буде довољно лака за примену.“

сведочи место које му је посвећено како у ГАТТ-у (цео члан VII), тако и у касније донетом посебном споразуму на ову тему. Овакав однос према царинском вредновању не чуди, с обзиром да би цео систем царинских концесија изгубио на значају ако би различите државе на различите начине одређивале царинску вредност.

Основни метод одређивања вредности робе у Европској унији је метод „трансакцијске вредности“, који води примени стварно плаћене цене или цене која се треба платити за робу која се увози.⁸⁸ Да би се овако утврђена вредност сматрала поштом вредношћу неопходно је да су испуњени следећи услови:⁸⁹

1) да нема ограничења за купца у погледу располагања робом или њеном употребом, осим ограничења која су уведена или се захтевају на основу закона или која захтевају државни органи Европске уније, затим ограничења географског подручја на ком роба може поново да се прода, или ограничења која битно не утичу на вредност робе;

2) продаја или цена нису предмет неких услова или неког ограничења чија вредност не може да се утврди у односу на вредност односне робе;

3) никакав приход од накнадне препродаје, располагања робом или њене употребе од стране купца неће утицати непосредно или посредно на продавца, осим ако може да се изврши одговарајуће усклађивање;

4) купац и продавац нису међусобно повезани на начин који би утицао на цену робе.⁹⁰

Приликом утврђивања да ли се трансакцијска вредност може прихватити, чињеница да су купац и продавац међусобно повезани неће сама по себи бити довољан разлог да се трансакцијска вредност

Saul Sherman, „Reflections on the New Customs Valuation Code“, *Law & Policy in International Business* 12/1980, 119, 123 n. 13, 124.

88 Члан 29 Царинског кодекса (члан 41 МЦК) ЕУ. Примат методи „трансакцијске вредности“ даје и Царински Закон Републике Србије (члан 39) и члан 98 Уредбе о царински дозвољеном поступању с робом (*Службени гласник РС*, бр. 93/2010).

89 Члан 29 Царинског кодекса (члан 41. МЦК) ЕУ.

90 Однос повезаних лица код одређивања царинске вредности робе, узима се у обзир и у Царинском закону Републике Србије (члан 39 став 2). У пракси Врховног суда Републике Србије по том питању заузет је став да терет доказивања да однос повезаности продавца и купца није утицао на трансакцијску вредност, односно да је њена вредност једнака купопродајној цени између неповезаних лица за идентичну или сличну робу у исто или приближно време увоза, лежи на увознику. Вид.: пресуду Врховног суда Србије, У. 5302/2004 од 1. јуна 2005. године, пресуду Врховног суда Србије У. 3191/2005 од 20. јула 2006. године и пресуду Врховног суда Србије, У. 8811/2007 од 26. фебруара 2009. године, доступне на ParagrafLex.

сматра неприхватљивом. Царински орган, по потреби, испитаће околности под којима је извршена продаја и прихватиће трансакцијску вредност, ако тај однос није утицао на цену.⁹¹

По правилу, купац и продавац ће се сматрати повезаним лицима: ако један управља послом другог, ако имају регистровано пословно партнерство, ако су у односу послодавца и запосленог, уколико директно или индиректно поседују, контролишу или имају 5% или више акција са правом гласа, ако један од њих директно или индиректно контролише другог, ако и једног и другог директно или индиректно контролише треће лице, ако купац и продавац заједно директно или индиректно контролишу треће лице или ако су чланови исте породице (муж и жена, родитељ и дете, брат и сестра, деда/баба и унук/унука, стриц/стрина/ујак/ујна и братанац/братаница/сестрић/сестричина, таст и ташта/свекар и свекрва и зет/снаја, девер/шурак и заова/свастика).⁹²

Уколико се трансакцијска вредност не може утврдити, могућа је примена других метода обрачуна и то по следећем редоследу:⁹³

- 1) трансакцијска вредност истоветне робе;
- 2) трансакцијска вредност сличне робе;
- 3) вредност базирана на основу јединичне цене по којој се највећи број јединица истоветне или сличне увезене робе продаје унутар Уније лицима која нису повезана са продавцем;
- 4) обрачуната вредност;
- 5) разумна вредност, обрачуната у складу са основним начелима СТО Споразумом о царинској вредности.⁹⁴

Важно је напоменути да се вредност робе одређује приликом уласка у Европску унију, што значи да одређени трошкови у вези са увозом, (нпр. трошкови превоза⁹⁵ или складиштења⁹⁶), не улазе у ову

91 Члан 29 став 2 Царинског закона ЕУ (члан 41 став 2 МЦК).

92 Члан 143 Регулative за спровођење Царинског кодекса Европске уније (Commission Regulation (EC) No 502/1999 of 12 February 1999 amending Regulation (EEC) No 2454/93 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code, *OJ L* 65, 12. март 1999, 1–49, са амандманима од 15. децембра 2000. године (Commission Regulation (EC) No 2787/2000), доступно на: <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap0220.htm>, 23. август 2011. године.

93 Члан 42 МЦК.

94 У истом смислу вид. чланове 39–45 Царинског закона Републике Србије.

95 Case C–17/89, *HZA Frankfurt am Main-Ost v. Deutsche Olivetti GmbH* [1990] ECR I–02301; Case C–290/84, *Hauptzollamt Schweinfurt v. Mainfrucht Obstverwertung GmbH* [1985] ECR I– 03909.

96 Case C–38/77, *Enka BV v. Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen Arnhem* [1977] ECR I–2203.

вредност,⁹⁷ а одређени трошкови се додају на износ стварно плаћене цене, односно цене која се има платити.⁹⁸

Пракса Европског суда правде у овој области из периода пре доношења царинских прописа из 1992. године још увек је релевантна у мери у којој није у супротности са Царинским кодексом.⁹⁹ Посебно интересантни су случајеви који се тичу овлашћења царинских органа да смањи, односно повећа износ вредности робе наведен у царинској декларацији. Тако је у *Caterpillar* случају, суд закључио да белгијски царински органи имају овлашћење да вредност резервних делова које је у Белгију увезао белгијски огранак швајцарске филијале познатог америчког произвођача булдожера и других индустријских машина повећају уколико то оправдавају околности случаја и уколико је такав обрачун у сагласности са прописима о одређивању порекла робе.¹⁰⁰ Ово из разлога што је сврха прописа о одређивању вредности робе таква да спречи да царинска вредност робе буде неоправдано ниска. С друге стране, у *Chatain* случају, суд је закључио да царински органи земље чланице немају овлашћење да смање декларисану вредност робе, јер то не би било у складу са циљевима и сврхом правила о одређивању порекла робе за царинске сврхе.¹⁰¹ Истовремено, Суд је закључио да тако одређена вредност робе не обавезује фискалне и финансијске органе државе чланице, већ служи само за сврхе примене заједничке царинске тарифе.

Такође, још увек су релевантне и одлуке Суда којима је одговорено на питање да ли *know-how* као бестелесна ствар чини део „нормалне цене“ машине.¹⁰² Наиме, према мишљењу Суда, „нормална цена робе укључује и вредност патентираних употребних процеса када су ти заштићени употребни процеси неодвојиви од саме робе и представљају једини економски одрживи начин коришћења робе“.

И пракса тела за решавање спорова СТО пружа занимљиве случајеве у вези са одређивањем царинске вредности. У спору Сједињених Америчких Држава и Аргентине поводом аргентинских

97 Члан 33 Царинског кодекса ЕУ.

98 Члан 32 став 1 тачка а Царинског кодекса ЕУ.

99 D. Lasok, K. P. E. Lasok, 441.

100 Case C-111/79, *SA Caterpillar Overseas v. Belgian State* [1980] ECR 773.

101 У конкретном случају, директор француске филијале швајцарске фармацевтске компаније је оптужен да је поднео лажну декларацију вредности робе, као и да је био укључен у незаконити трансфер капитала. Наиме, француска филијала је увезену робу платила по изузетно високим ценама с циљем трансфера профита својој швајцарској мајци компанији и избегавања плаћања пореза у Француској. Вид.: Case C-65/79, *Procureur de la République v. René Chatain* [1980] ECR 1345. У истом смислу вид.: Case C-54/80, *Procureur de la République v. Wilner* [1980] ECR 3673.

102 Вид.: Case C-1/77, *Robert Bosch GmbH v. Hauptzollamt Hildesheim* [1977] ECR 335.

мера у вези са увозом обуће, текстилних производа, одеће и осталих сличних производа¹⁰³ Америка је истакла да је Аргентина повредила своје обавезе из чланова II:1(a) II:1(b) ГАТТ-а увођењем тзв. минималне специфичне царине (шп. *Derechos de Importación Específicos Mínimos*) на одређене врсте производа како би заштитила своју текстилну индустрију од увоза одевних производа и обуће из земаља где су трошкови производње веома ниски. Систем минималних специфичних царина је функционисао тако што је Аргентина за сваки производ који би потпадао под ову врсту царина израчунавала просечну цену на светском тржишту и њу узимала за царинску вредност на коју је затим примењивала царинску стопу од 35%, на коју је иначе била обавезана по ГАТТ-у. Тако израчуната вредност представљала је минималну специфичну царину као својеврсну „фиксну најмању вредност“ царине коју увозник предметног производа мора да плати. Минимална специфична царина се, дакле, није наплаћивала у сваком случају, већ само ако би износ *ad valorem* царине (35% на трансакциону вредност робе) био нижи од минималне специфичне царине. У супротном, увозник би плаћао *ad valorem* царину по стопи од 35%.¹⁰⁴ Дакле, у сваком случају Аргентина је примењивала царинску стопу од 35% на одећу, обућу и текстилне производе, како је и била обавезана ГАТТ-ом, али је разлику правила на нивоу царинске вредности – у одређеним случајевима за царинску вредност је узимала трансакциону вредност робе, док је у другим случајевима за царинску вредност узимала просечну цену истог производа на светском тржишту. Тело за решавање спорова СТО је утврдило да оваква аргентинска пракса представља кршење обавеза из члана II:1(b) ГАТТ-а јер „убирање минималне специфичне царине за производе чија је трансакциона вредност нижа од просечне цене истог производа на светском тржишту практично значи примену еквивалентне *ad valorem* царинске стопе која је виша од 35%“¹⁰⁵.

У филипинско-тајландском спору поводом увоза цигарета на Тајланд¹⁰⁶ међу спорним питањима се нашло и питање правилности

103 Спор WT/DS/56 доступан на: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds56_e.htm.

104 Претпоставимо да је просечна цена рукавица на светском тржишту 30. Минимална специфична царина би износила 10,5 (35% од 30). Ако увозник А жели да увезе рукавице чија је царинска вредност 20, дуговаће царину од 10,5 као минималну специфичну царину јер би износ *ad valorem* царине на предметну робу износио 7, што је ниже од минималне специфичне царине. Међутим, ако би увозник желео да увезе рукавице чија је царинска вредност 40, његов царински дуг би износио 14, што одговара *ad valorem* царини по стопи од 35%, јер је тај износ у конкретном случају већи од износа минималне специфичне царине.

105 Извештај Апелационог тела у спору WT/DS/56, параграф 51.

106 Спор WT/DS/371, доступан на: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds371_e.htm.

преиспитивања пријављене трансакционе вредности робе. Наиме, Филипини су истакли да је Тајланд повредио обавезе из чланова 1.1, 1.2(a) и 16 Споразума о одређивању царинске вредности одбијањем да прихвати пријављену трансакциону вредност као царинску вредност цигарета које су са Филипина увожене на Тајланд. У конкретном случају, продавац и купац су били повезана лица, што је тајландским царинским властима начелно дало право да преиспита пријављену трансакциону вредност, али је Панел утврдио да су тајландски органи направили пропусте у самом поступку преиспитивања вредности, што је за последицу имало повреду Споразума о одређивању царинске вредности. Наиме, тајландска царина је за почетак исправно утврдила да су продавац и купац цигарета у конкретном случају били повезана лица у смислу члана 15 Споразума о одређивању царинске вредности. Међутим, сама чињеница да су купац и продавац повезана лица не повлачи аутоматски за собом ревалоризацију пријављене трансакционе вредности, већ само овлашћује царинске органе да предузму следећи корак и да, у складу са чланом 1.2(a) Споразума о одређивању царинске вредности, у таквој ситуацији приступе испитивању свих околности у вези са продајом робе и, нарочито, утврђивању да ли је својство повезаности утицало на одређивање трансакционе вредности. Тек уколико би царински орган нашао да је повезаност продавца и купца утицала на формирање трансакционе вредности робе, може да приступи њеној ревалоризацији. Међутим, управо овај други корак је у спорном случају изостао. Тајландске царинске власти су, супротно правилима садржаним у Споразуму о одређивању царинске вредности, из чињенице повезаности продавца и купца директно закључили да се пријављена трансакциона вредност цигарета има сматрати неприхватљивом и приступиле њиховој ревалоризацији, не испитујући све околности конкретног случаја. Тело за решавање спорова СТО је овакво поступање Тајланда оценило као супротно Споразуму о одређивању царинске вредности.¹⁰⁷

107 Пракса Тела за решавање спорова нажалост није нарочито богата случајевима у вези са одређивањем царинске вредности. Поред наведених случајева окончан је још и панамско-колумбијски спор о индикативним ценама (DS 366) а још неколико је у току. Нарочито ће бити занимљиво видети одлуку у спору између Европске заједнице и Мексика који је покренут још 1996. године (*Mexico-Customs Valuation of Imports*, Case WT/DS/53). Европска заједница је поступак покренула због праксе мексичких царинских органа да царинску вредност робе из ЕЗ одређују на основу цене утврђене на CIF паритету, док за одређивање царинске вредности робе из САД користе FOB паритет. Како је CIF цена по природи ствари нужно виша од цене утврђене на FOB паритету (CIF цена укључује и трошкове возарине и осигурања), ЕЗ је истакла да је пракса мексичких царинских органа у супротности са обавезама Мексика по ГАТТ-у. За коментар овог случаја вид.: R. MacLean, B. Volpi, 62.

4. ПОРЕКЛО РОБЕ

Последњи корак у утврђивању износа царинског дуга је примена царинске стопе на утврђену вредност робе. Заједничка царинска тарифа садржи две врсте царинских стопа – конвенционалне и аутономне. Конвенционалне стопе су царинске стопе које Европска унија примењује на увоз робе из земаља којима гарантује третман најповлашћеније нације (чланице СТО и друге земље са којима је уговорена примена третмана најповлашћеније нације), а аутономне стопе су оригиналне стопе из царинске тарифе.¹⁰⁸ Већина роба које се увозе у ЕУ потпада под конвенционални режим.¹⁰⁹ Аутономне стопе се, по правилу, примењују само кад су ниже од конвенционалних или кад ове нису прописане.¹¹⁰ Додатно, на производе из земаља са којима је Европска унија уговорила преференцијални третман (уговори о слободној трговини, царинској унији, неразвијене земље) увоз не подлеже плаћању царина, односно примењује се царинска стопа од 0%. Имајући у виду да је на увоз истог производа могућа примена различите царинске стопе (и других мера трговинске политике) у зависности од порекла робе, јасно је да су једнообразна правила за одређивање порекла робе од круцијалног значаја за правилну и доследну примену Заједничке царинске тарифе у свим земљама чланицама Европске уније.¹¹¹ Коначно, с обзиром да се у условима модерног пословања и глобализације делови финалног производа често производе у различитим земљама, а склапају у трећој, јасно је да одређивање „националности“ робе у највећем броју случајева није нимало лак задатак.

О значају порекла робе имао је прилике да се изјасни и Врховни суд Србије, па је у одлуци У. 3251/2003 закључио:

„По оцени суда, основано тужилац оспорава правилност утврђене царинске основице. Ово са разлога што је ова утврђена према подацима листе вредности техничке робе која је формирана према ценама ове врсте робе произведене у В.Б., а тужилац неспорно робу прибављену за царинење није увезао из те земље, већ из К. [...] Порекло робе, ако се при томе има у виду да се у конкретном случају ради о техничкој роби познатог произвођача, свакако представља одлучну чињеницу за

108 М. Fabio, 2–3; D. Lasok, K. P. E. Lasok, 434.

109 E. A. Vermulst, 23; Ralph Folsom, *European Union Law in a nutshell*, West group, St. Paul 1999³, 228–229; G. Bermann, R. Goebel, W. Davey, E. Fox, 967.

110 М. Fabio, 2–3.

111 Европски суд правде је ова правила окарактерисао као „незаобилазни инструмент обезбеђивања једнообразне примене Заједничке царинске тарифе“. Вид.: Case C-49/76, *Gesellschaft für Überseehandel mbH v. Handelskammer Hamburg* [1977] ECR 41.

*формирање цене, па је царинарница морала да има у виду да тужиочева роба није произведена у В.Б. већ у К.*¹¹²

Традиционално, разликујемо непреференцијално порекло робе и преференцијално порекло робе. Преференцијално порекло робе даје одређене царинске повластице на увоз робе из земаља којима је одобрен преференцијалан третман, под условом да испуњава унапред прописане критеријуме.¹¹³ Правила непреференцијалног порекла робе, с друге стране, сматрају се општим правилима у међународној трговини и примењују се у свим другим случајевима.¹¹⁴

Царински кодекс Европске уније предвиђа да се робом пореклом из одређене државе сматра роба која је у потпуности добијена или произведена у тој држави.¹¹⁵ Тако се робом пореклом из одређене државе, између осталог, сматрају минерали извађени у тој држави, биљни производи добијени у тој држави, животиње окоћене, излегле и узгојене у тој држави итд.¹¹⁶ Роба која не испуњава ове услове, односно у чијој производњи је учествовало две или више држава, сматраће се да је пореклом из оне државе у којој је обављена *последња битна, економски оправдана прерада или обрада* која за последицу има нови производ, или која представља важну производну фазу.¹¹⁷ Додатно, Царински кодекс ЕУ у члану 25. онемогућава одређивање правила порекла према земљи последње обраде производа, уколико је таква обрада учињена са јединим циљем да се избегне примена прописа о пореклу робе.¹¹⁸

112 Врховни суд Србије, одлуке У. 3251/2003 од 19. маја 2004. године. Одлука је доступна у ParagrafLex бази судске праксе.

113 Круг држава и територија са којима Европска унија није уговорила никакав преференцијални режим је прилично мали. У ту групу спадају: Аустралија, Канада, Хонг Конг, Јапан, Демократска Народна Република Кореја, Република Кореја, Нови Зеланд, Сингапур, Тајланд, Сједињене Америчке Државе и Ватикан. Вид.: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_duties/rules_origin/introduction/article_403_en.htm, 1. септембар 2011. године.

114 М. Fabio, 3–2.

115 Члан 23 Царинског кодекса ЕУ (члан 36 став 1 МЦК).

116 Исто предвиђа и члан 33. Царинског закона Републике Србије. Иначе, правила о пореклу робе која су садржана у новом Царинском закону и новој Уредби о царински дозвољеном поступању с робом, сматрају се у потпуности усклађеним са правилима о пореклу Европске уније садржаним у Регулативи ЕУ бр. 2454/93. Вид.: Татјана Станић, „Правила о пореклу робе садржана у новој Уредби о царински дозвољеном поступању с робом“, *e-Press* 343/2010, доступно на: ParagrafLex.

117 Члан 24. Царинског кодекса (члан 36 став 2 МЦК). Исто предвиђа и члан 34 ЦЗ Србије.

118 Слично предвиђа члан 54 став ц МЦК. У истом смислу видети и члан 35. ЦЗ Србије.

Очигледно је да је критеријум „последње битне прераде или обраде“ од изузетне важности за правилно одређивање порекла робе, али и да он није прецизније одређен у Царинском кодексу. Одређене смернице за његово тумачење садржи Регулатива за спровођење Царинског кодекса,¹¹⁹ а у том смислу помаже и богата пракса Европског суда правде.

Приликом утврђивања порекла робе у чијој је производњи учествовало више земаља, по правилу се води рачуна о следећим околностима:

- да ли је дошло до промене тарифног (под)броја у ХС номенклатури;
- да ли су производне операције довеле до битне измене робе, у смислу промене њеног имена, карактера и употребе
- да ли су производне операције довеле до повећања вредности робе у одређеном проценту.¹²⁰

У складу са праксом Европског суда правде, промена тарифног броја, је само један од фактора о којем се мора водити рачуна али не и једини.¹²¹ Чак и када последња прерада или обрада робе не доведе до промене тарифног броја, неће се, *per se*, сматрати да није извршена битна прерада или обрада.¹²²

Сматра се да нема битне прераде или обраде уколико радње предузете на роби, иако мењају изглед робе, не доводе до квалитативне промене њених својстава. Тако, на пример, према мишљењу Европског суда правде, чишћење, млевење и паковање робе, не представљају нужно радње које битно мењају и прерађују робу.¹²³

119 Commission Regulation (EC) No 502/1999 of 12 February 1999 amending Regulation (EEC) No 2454/93 laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code, *OJ L* 65, 12. март 1999, 1–49, са амандманима од 15. децембра 2000. године (Commission Regulation (EC) No 2787/2000), доступно на: <http://eur-lex.europa.eu/en/legis/latest/chap0220.htm>, 23. август 2011. године.

120 M. Matshusita, T. Schoenbaum, P. Mavroidis, 267; M. Fabio, 3–7 – 3–11; C. Barnard, 201; L. Dubouis, C. Blumann, 205; P. Вукадиновић, 215.

121 M. Fabio, 3–8. 3–9; Case C–260/08, *Bundesfinanzdirektion West v. HEKO Industrieerzeugnisse GmbH*, [2009] ECR I–11571; Case C–162/82, *Criminal proceedings against Paul Cousin and others* [1983] ECR 1101; Case C–49/76, *Gezellschaft für Überseehandel mbH v. Handelskammer Hamburg*, [1977] ECR 41.

122 Case C–260/08, *Bundesfinanzdirektion West v. HEKO Industrieerzeugnisse GmbH*, [2009] ECR I–11571.

123 Вид.: Case C–49/76, *Gezellschaft für Überseehandel mbH v. Handelskammer Hamburg*, 1977 ECR 41. У истом смислу: Case C–93/83, *Zentralgenossenschaft des Fleischergewerbes eG (Zentrag) v. Hauptzollamt Bochum* [1984] ECR 1095; Case C–373/08, *Hoesch Metals and Alloys GmbH v. Hauptzollamt Aachen*, [2010] ECR I–000.

Питање монтажне робе нешто је компликованије и јавља се у случају кад су саставни делови робе произведени у једној земљи а сам финални производ склопљен у другој. Европски суд правде у том смислу прави разлику између „једноставне монтаже“ која не захтева раднике са посебним квалификацијама, софистициран алат или посебно опремљене фабрике за сврху монтаже и „друге монтаже“. Кад је о једноставној монтажи реч, земља монтаже се неће сматрати земљом порекла робе.¹²⁴ Међутим, кад су други облици монтаже у питању, земља монтаже може се сматрати земљом порекла робе, уколико монтажне операције испуњавају одређени технички тест или тест додате вредности.¹²⁵

Пажња са којом Европски суд правде приступа оцени врсте монтаже може се добро сагледати на познатом случају *Yoshida*¹²⁶ у коме се поставило питање одређивања порекла рајсфершлуса који су делом произвођени у Јапану а делом у Немачкој. У немачкој фабрици су се правиле траке са металним или најлонским зупцима (тзв. ластини репци), текстилне траке помоћу којих се рајсфершлус спаја са одевним предметом, зупци су се пришивали за текстилне траке, траке су сечене у одређеним дужинама и монтиране су металне склопке које спајају два комплементарна низа зубаца (тзв. шибери), али су саме склопке произвођене у Јапану. Пред Суд се тако поставило питање да ли се у конкретном случају ради о „једноставној“ или „другој“ монтажи, јер је метална склопка „носећи“ елемент рајсфершлуса без којег зупци не могу да се споје. Штавише, и у говорном језику се под појмом рајсфершлуса углавном подразумева сама метална склопка, пре него читав „механизам“ спојница. Суд је стао на становиште да, иако заиста представља карактеристични елемент рајсфершлуса, метална склопка је само један од елемената „механизма“. Такође, сама за себе склопка нема посебну употребну вредност, па је сврсисходност склопке и остатка рајсфершлуса међусобно условљена: колико год склопка обезбеђивала корисност осталим елементима рајсфершлуса, толико и остали елементи рајсфершлуса дају смисао постојању склопке. Сходно томе, Суд је утврдио да се у конкретном случају ради о сложеној монтажи и пресудио да се за земљу порекла рајсфершлуса има сматрати Немачка.

У којој мери је додата вредност релевантна, зависиће од околности случаја. У сваком случају, „значајно повећање тржишне вред-

124 Case C-26/88, *Brother International GmbH v. Hauptzollamt Giessen* [1989] ECR I-4253.

125 Joined Cases C-447/05 and C-448/05, *Thomson Multimedia Sales Europe and Vestel France v. Administration des douanes et droits indirects* [2007] ECR I-02049.

126 Case C-114/78, *Yoshida GmbH v. Industrie-und Handelskammer Kassel* [1979] ECR 151.

ности“ робе имаће утицај на одређивање земље порекла робе.¹²⁷ Као и код сврставања робе, Европска унија предвиђа и могућност захтевања „обавезујућих обавештења у погледу порекла робе“, чиме се трговцима у великој мери олакшава пословање и доприноси смањењу трошкова трансакције.¹²⁸ У Србији се као основно правило довољне обраде и прераде узима критеријум измене тарифног броја номенклатуре Царинске тарифе.¹²⁹ Изузетно од овог правила, Уредбом о царински дозвољеном поступању с робом су прописане две Листе обраде или прераде коју треба извршити на материјалима без порекла како би добијени производ стекао статус производа са пореклом, и то за текстил и текстилне производе и за остале производе. И овде је основно правило – правило промене тарифног броја, док *ad valorem* критеријум није јединствено прописан, већ су у листама за различите производе прописани различити критеријуми додате вредности, као што је 35%, 40% или 50%, у зависности од врсте робе.¹³⁰

Детаљнија правила о пореклу робе налазе се у споразумима или мерама којима Европска унија даје преференцијални третман на увоз робе из појединих земаља.¹³¹ По природи ствари, с обзиром да примена ових споразума води повољнијем царинском третману или примени царинских стопа од 0%, правила одређивања порекла робе у овим споразумима су строжа од општих правила непреференцијалног порекла.¹³²

Неспорно је да трговци широм света чине велике напоре да искористе примену правила о пореклу робе у своју корист, тј. да предузимањем одређених производних радњи у одређеним земљама које уживају преференцијални третман у земљи намераваног извоза, смање трошкове трансакције.¹³³ Међутим, покушаји избегавања при-

127 Тако радње које повећавају вредност робе за 159% имају значај за одређивање порекла робе (Case C-162/82, *Criminal proceedings against Paul Cousin and others* [1983] ECR 1101), док радње које додају вредности роби у износу од 10% нису довољне за утицај на порекло робе (Case C-26/88, *Brother International GmbH v. Hauptzollamt Giessen* [1989] ECR I-4253). С друге стране, додата вредност од 45% сматраће се релевантном за одређивање порекла робе (Joined Cases C-447/05 and C-448/05, *Thomson Multimedia Sales Europe and Vestel France v. Administration des douanes et droits indirects* [2007] ECR I-02049).

128 Више о обавезујућим обавештењима о пореклу робе у ЕУ вид.: L. Gormley, 62–66.

129 Татјана Станић, „Правила о пореклу робе садржана у новој Уредби о царински дозвољеном поступању с робом“, *e-Press* 2010/343, доступно на: ParagrafLex.

130 *Ibid.*

131 J. Usher, 123.

132 G. Bermann, R. Goebel, W. Davey, E. Fox, 987; Harold Owen Beede, „The EEC Rules-of-Origin „Game“: Can Non-Members Play?“, *Suffolk Transnational Law Journal* 14/1990–1991, 94, 97.

133 *Ibid.*, 86–87.

мене правила о пореклу робе неће увек дати задовољавајући исход.¹³⁴ Наиме, у неколико случајева пред Европским судом правде разматрани су покушаји произвођача да стекне преференцијални положај користећи се правилима о пореклу робе и њиховим дејством према важећим царинским прописима. Суд је међутим, тумачећи релевантна правила, јасно стао на становиште да је, ради остварења сврхе преференцијалних царинских споразума неопходно обезбедити да корист од царинских повластица имају само оне индустрије које се налазе у земљама у развоју и које основне производне процесе изводе у тим земљама,¹³⁵ те да се спрече покушаји произвођача из развијених земаља да користе земље у развоју као одскачну даску за остваривање повољнијег царинског третмана своје робе.¹³⁶

За разлику од правила о сврставању робе и одређивању царинске вредности, СТО споразуми и пракса тела за решавање спорова нису значајно допринели унификацији правила о одређивању порекла робе.¹³⁷ Исто се може рећи и за Кјото конвенцију о упрошћавању и усклађивању царинских поступака.¹³⁸ Сам ГАТТ 1947 чак не садржи никаква посебна правила у вези са одређивањем порекла робе. Међутим, како се међународна трговина развијала, и проблем одређивања порекла робе је почео да добија на значају. На то је нарочито утицало повећање броја трговинских споразума којима се успостављају преференцијални режими за робу одређеног порекла, све већа примена режима квота, као и развој регулативе у области антидампиншких мера, што је увознике наводило на покушај заобилажења ових правила путем манипулисања пореклом робе. Сви ови фактори имали су за последицу да током Уругвајске рунде у систем споразума СТО буде увршћен и Споразум о правилима о пореклу робе.

Најзначајнијом предношћу Споразума о правилима о пореклу робе сматра се хармонизација правила о непреференцијалном пореклу. Члан 2 Споразума између осталог предвиђа да се правила о по-

134 *Ibid.*, 92.

135 Case C-385/85, *S. R. Industries v. Administration des douanes*, ECR I-2929; Case C-93/83, *Zentralgenossenschaft des Fleischergewerbes eG (Zentrage) v. Hauptzollamt Bochum*, ECR I-1095.

136 Вид.: Matthew McQueen, „Lomé and the Protective Effect of Rules of Origin“, *Journal of World Trade Law* 16/1982, 199; Ian S. Forrester, „EEC Customs Law: Rules of Origin and Preferential Duty Treatment – Part II“, *European Law Review* 5/1980, 173. Међутим, не ретко Европска унија користи и мења правила о пореклу робе тако да заштити своје произвођаче од повећане конкуренције. Вид.: Н. О. Beede, 111–112.

137 Вид.: Wim Keizer, „Negotiations on Harmonized Non-Preferential Rules of Origin – A Useless Task From a Trade Policy Perspective?“, *Journal of World Trade* 31/1997, 145; R. Bhala, 484.

138 M. Matshusita, T. Schoenbaum, P. Mavroidis, 266.

реклу робе неће користити за директно или индиректно постизање одређених циљева трговинске политике, као и да се њима неће ограничавати или реметити међународна трговина. Потписнице Споразума су се обавезале да ће прописи о пореклу робе формулисати тако да се порекло одређује на основу околности које се тичу производње или обраде робе, да правила за одређивање порекла робе у међународној трговини неће бити строжа од правила за утврђивање да ли се ради о домаћој роби за потребе унутрашње трговине, као и да приликом формулисања правила о пореклу робе неће правити дискриминацију међу осталим потписницама Споразума. Такође, Споразум предвиђа и публицитет регулисања порекла робе тако што утврђује да ће се прописи, судске одлуке и управни акти о пореклу робе објављивати на начин прописан чланом X:1 ГАТТ-а.¹³⁹

Тело за решавање спорова СТО је неколико пута имало прилику да оцењује сагласност мера својих чланица са правилима Споразума о правилима о пореклу робе. До сада решени случајеви су се односили на правила у вези са одређивањем порекла врста робе чији се саставни делови, због економских повољности које је произвођачима донела глобализација, нужно производе у различитим земљама, као што су одевни предмети¹⁴⁰ и аутомобили.¹⁴¹ Тренутно је у току још неколико поступака.¹⁴²

139 Више о значају исправног утврђивања порекла робе у систему СТО вид.: R. Bhala, 483–490.

140 Случај WT/DS/243, где је спор покренут против Сједињених Америчких Држава, које су промениле своја правила о одређивању порекла текстилних производа тако што су порекло ове врсте производа одређивале према држави у којој је направљен текстил а не према држави у којој је тај текстил дорађиван и уобличаван у финални производ. Последишно, САД су у примени својих царинских прописа тумачиле да је порекло многих текстилних производа европских произвођача заправо из ваневропских држава из којих европски произвођачи набављају тканину, па су тако ови производи за потребе увоза у САД потпадали под режим квота које САД имају са датим ваневропским земљама. ЕУ и САД су успеле да преговорима помире разлике у међусобним ставовима, али су друге државе које су се уз ЕУ појавиле као тужиоци, наставиле поступак пред Телом за решавање спорова СТО. Међутим, Индија која је и покренула поступак, није успела да докаже да су САД повредиле члан 2 Споразума о правилима о пореклу робе. Вид.: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds243_e.htm.

141 Случај WT/DS/342, где је спор покренут против Кине која је увела прописе којима аутомобиле подвргава различитим царинским стопама у зависности од тога да ли су у њих уграђени делови произведени у Кини или не. Тело за решавање спорова СТО је, између осталог, огласило Кину одговорном за кршење Споразума о правилима о пореклу робе, па је Кина извршавајући одлуку СТО укинула спорне прописе. Вид.: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds342_e.htm.

142 То су случајеви WT/DS/384 (материјал доступан на адреси: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds384_e.htm) и WT/DS/386 (материјал досту-

5. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Једнообразност царинских прописа је један од основних предуслова развоја међународне трговине. Светска трговинска организација је зато, сасвим очекивано, дала велики допринос уједначавању регулација појединих института царинског права, као што су сврставање робе и одређивање царинске вредности. Хармонизација царина представљала је приоритет и регионалних економских интеграција, међу којима предњачи Европска унија. Царинска унија на којој се заснива ЕУ омогућава слободу кретања робе на унутрашњем европском тржишту, што је једна од четири основне слободе на којима је европска економска интеграција концепцијски заснована. Уједначавање царинских прописа у оквиру ЕУ има и својеврсан „рефлексни ефекат“ на државе које намеравају да се придруже Европској унији, међу којима је и Србија, јер се кандидати и будући кандидати за чланство у Унији споразумима о стабилизацији и придруживању са ЕУ обавезују да хармонизују своје царинско законодавство са европским прописима. Управо то је учинила наша држава доношењем новог Царинског закона 2010. године и нове Царинске тарифе.

Међутим, уједначавање текстова царинских прописа само по себи није довољно за уклањање препрека међународној трговини. Од суштинске важности је једнообразна примена царинских прописа. Анализа праксе Европског суда правде и Тела за решавање спорова Светске трговинске организације омогућава извођење најмање два важна закључка. Прво, са колико год пажње да су припремани, царински прописи никад нису толико прецизно формулисани да не остављају никакве дилеме и могућности за различито тумачење у пракси. Због тога је активност међународних (Тело за решавање спорова СТО) и супранационалних (Европски суд правде) адјудикаторних органа од суштинске важности за успостављање једнообразне праксе царинских органа држава чланица. Друго, као што нарочито сликовито показују случајеви из праксе ГАТТ-а, односно СТО, државе чланице понекад, зарад постизања одређених трговинских циљева супротних духу и идеји царинске хармонизације, прибегавају „креативном“ тумачењу царинских прописа чиме искривљују њихов циљ и сврху. И у тим случајевима делатност Европског суда правде и Тела за решавање спорова СТО је од пресудног значаја јер уједначена пракса тумачења царинских прописа ефикасно онемогућава „одметништво“ од принципа царинске хармонизације.

пан на адреси: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds386_e.htm). Оба спора су покренута против Сједињених Америчких Држава, а од Тела за решавање спорова се, између осталог, тражи да утврди да ли су поједини амерички прописи о утврђивању порекла неких врста прехранбених производа сагласни члану 2 СТО Споразума о правилима о пореклу робе.

Имајући у виду испреплетаност царинских прописа Србије, Европске уније и Светске трговинске организације, као и чињеницу да подстицање спољне трговине заузима важно место у тренутно важећој Националној стратегији привредног развоја Републике Србије (за период 2006–2012),¹⁴³ пракса Европског суда правде и Тела за решавање спорова СТО у тумачењу примене кључних института царинског права, иако (још увек) није формално обавезујућа за нашу земљу, свакако представља значајан и користан путоказ у примени домаћих царинских прописа. Досадашња нама доступна пракса српских судова у области царинског права није довољно богата да бисмо могли да изведемо шире закључке о њеној усаглашености и уједначености са међународним стандардима тумачења сличних прописа. Ипак, надамо се да анализе изведене у овом раду убедљиво указују на корисност, па чак и неопходност узимања у обзир праксе Европског суда правде и Тела за решавање спорова СТО приликом примене домаћих царинских прописа.

Milena ĐORĐEVIĆ, LL.M.

Junior Faculty Member, Faculty of Law, University of Belgrade

Marko JOVANOVIĆ, LL.M.

Junior Faculty Member, Faculty of Law, University of Belgrade

SOME INSTITUTES OF THE EU CUSTOMS LAW IN LIGHT OF THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE AND THE WTO DISPUTE SETTLEMENT BODY

Summary

Harmonization of customs law is one of the key preconditions for development of international trade. This paper contains the analysis of rules adopted within the European Union and the World Trade Organization regarding classification, valuation and determination of origin of goods. Additionally, the paper puts a special emphasis on the jurisprudence of the European Court of Justice and the WTO Dispute Settlement Body in the field of customs law. The analyses presented in this paper are of particular importance for the Republic of Serbia which

143 Доступно на: http://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/62206/strategija_privrednog_razvoja163a_cyr.zip.

has largely harmonized its customs law with the relevant rules of EU and WTO and thus paved its path towards acceding to these international organizations.

Key words: *international trade, customs, classification, customs valuation, origin of goods, European Union, European Court of Justice, World Trade Organization, WTO Dispute Settlement Body.*